

Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Institutt for arkeologi, historie, religionsvitenskap og teologi

Fra sameemissær via helbredelsespredikant til hvilehjemetablerer

Didrik Trulssen Solli 1904–1989

Trine Lise Jensen

Masteroppgave i teologi – Rel-3901 – november 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Presentasjon av oppgavens problemstilling.....	4
1.2	Begrunnelse for valg av tema.....	4
1.3	Litteraturpresentasjon og forskningsoversikt.....	5
1.4	Avgrensning og disposisjon.....	6
2	Metode.....	7
2.1	Tekstanalyse.....	8
2.2	Historisk-kritisk metode.....	9
2.2.1	Formkritikk.....	10
2.2.2	Redaksjonskritikk.....	12
2.3	Deltakende observasjon gjennom samtale.....	13
2.3.1	Utvalg.....	14
2.3.2	Notater.....	15
2.3.3	Etiske utfordringer og mulige feilkilder.....	15
3	Didrik Trulssen Solli – en livsskildring.....	17
3.1	Barndom og oppvekst.....	17
3.2	Sykdom og omvendelse.....	20
3.3	Fra kall fra Gud til det første vekkelsesmøtet.....	23
3.4	Familieliv.....	24
4	Bakteppe for Didrik T. Sollis liv og virke.....	27
4.1	Et tilbakeblikk.....	28
4.2	Finnemisjon.....	31
4.3	Solli som omreisende emissær i Samemisjonen.....	34
4.4	Fra sameemissær til selvstendig predikant.....	37
4.5	Helbredelsespredikant.....	38
4.6	Etableringen av Hvilehjemmet Lunden.....	41
5	Avsluttende refleksjoner.....	45
5.1	En Herrens tjener eller en selvforherligende helbredelsespredikant?.....	45
5.2	Fra bondesønn til sameemissær.....	47
5.3	Fra sameemissær til helbredelsespredikant til hvilehjemetablerer.....	48
6	Konklusjon.....	51
7	Referanser.....	53
8	Bildeliste.....	56

Forord

Like utenfor sentrum av Rossfjordstraumen, ei lita bygd i Senja kommune, ruver et stort, for lengst fraflyttet bygg. Tidens tann har ikke vært nådig, noe som flassende maling, knuste vinduer og et villnis av en hage vitner om. Forfallet til tross, bygget hviler fortsatt ærverdig og majestetisk over bygda, og vekker tanker om en svunnen tid der bygningen var et midtpunkt i den ellers fredelige landbruksgrenda. I dag lever ennå mennesker som erindrer hvilken sentral posisjon bygget hadde for bygda, og fortsatt omtales bygningen som «Lunden» eller «Hvilehjemmet», selv om det er flere tiår siden det var i bruk.

Bilde 1 Hvilehjemmet Lunden, eget fotografi

Jeg flyttet til Rossfjord i 1990, og hadde ikke bodd der i mange dager før Lunden vakte min interesse. En sak var byggets fremtoning, det det ligger overfor Rossfjordvannet og bringer frem minner over en forgangen tid, en annen var at jeg til stadighet kom i kontakt med mennesker som fortalte historier om det som hadde foregått innenfor bygningens fire vegger. Noen sa det var et sentralt møtested for kristne sammenkomster, andre at det hadde vært et rekreasjonssted for trengende. Fra alle disse historiene utkrystalliserte det seg en frontfigur som mange hadde meninger om, Didrik Trulssen Solli. Noen sa han hadde gjort en uvurderlig innsats for trengende fra fjern og nær, andre sa at han - «trodde han var noe». Misjon har helt siden den tidlige kristne kirke hatt en sentral funksjon for å spre det gode budskap i verden, så

også Solli. Meninger om hans tilnærming til misjonering var så sprikende at jeg i alle disse årene har undret meg over personen Didrik Trulssen Solli. I forbindelse med bacheloroppgaven i teologi fikk jeg mulighet til å se nærmere på personen Solli. I så måte er masteroppgaven en forlengelse av bacheloroppgaven.

En masteroppgave er ikke et enpersonsforetak, men blir til ved god hjelp og støtte fra de jeg har rundt meg; min familie som i lang tid har holdt ut med en fraværende kone og mor, og som har føret meg med middager, oppmuntringer og heiarop. Mine medstudenter som har bidratt til konstruktive samtaler om alt mellom himmel og jord, men også diskusjoner rundt teologiske problemstillinger som ikke alltid har vært lett å forstå. Det har vært mye humor og latter! En særlig takk til Helga Krøger, hva skulle jeg gjort uten deg?!

Til sist vil jeg takke min eminente veileder Roald Kristiansen – tusen takk for din faglige veiledning, din omsorg for meg som student når motbakkene var som brattest, og at du ledet meg i riktig retning når jeg strenet for langt ut. Du er et unikum!

Rossfjordstraumen, 24. november 2022

1 Innledning

Verden befolkes av mennesker som skiller seg ut i mengden. Noen fordi de setter avtrykk som skremmer og skader mennesker, andre i kraft av omsorg og altruistiske egenskaper. I ei bygd utenfor Finnsnes i Troms levde det på 1900-tallet en mann som har satt spor etter seg, i hans samtid og også etter at graven for lengst ble lukket; Didrik Trulssen Solli. En anerkjent sameemissær, en helbredelsespredikant og en diakonalorientert hvilehjemetablerer. Hva var det med denne mannen som gav han aksept blant samene? Hvorfor valfartet folk til hans hjem for håndspåleggelse? Og hvordan klarte han å bygge opp et hvilehjem fra to nakne hender? Solli mente det var fordi han var en Herrens tjener. Men hvem var han?

Didrik drømte tidlig om å bli prest. (...) Men det ville ta tid. Veien frem var lang. Den som prest ville bli måtte studere i mange år. Hvor skulle pengene komme fra?¹

Fremtidsdrømmen fortonte seg fullstendig uopnåelig for den unge mannen, for hvordan kunne han, en fattig bondesønn, bosatt langt utenfor allfarvei, med begrenset tilgang til bøker, i det hele tatt ha slike drømmer. Men mulighetene skulle åpenbare seg, om enn på en annen måte enn han hadde drømt om. Solli ble aldri prest, men levde deler av sitt liv som sameemissær i vår nordligste landsdel, før han etter hvert virket som helbredelsespredikant og etablerte han *Hvilehjemsmisjonen for Nord-Norge*.² Begrepet sameemissær skildrer to roller; på den ene siden handler det om oppsøkende forkynnelse, på den andre om at forkynnelsen skal foregå på samenes eget hjertespråk, samisk.

I 1920-årene pågikk fornorskingsprosessen mot samene for fullt, noe som innebar at de skulle innlemmes i norsk kultur, både sosialt, kulturelt og økonomisk. Statens lærerinstruks fra 1880 postulerte at samiske barn kun skulle undervises på norsk, selv om Kirke- og undervisningsdepartementet allerede i 1872 la vekt på at samer som manglet norskkunnskaper kunne få konfirmantundervisning på samisk. Innenfor kirken var det en todelt holdning til statlige forordninger, der enkelte prester presset på for å få samene så «norske som mulig», mens andre siktet seg inn på å forstå og anerkjenne samene på deres premisser. En representant for sistnevnte var biskop i Tromsø, Johannes Nilsson Skaar, som var opptatt av at den samiske befolkningen skulle undervises på et språk de forsto, og derigjennom gjøre Guds Ord

¹ Thu, 1978:9f

² Thu, 1978:134. Senere forkortet til Nord-Norsk Misjon.

tilgjengelige for dem.³ Solli har i så måte fulgt i Skaars fotspor, med det resultat at han ble en emissær som fikk fotfeste blant den samiske befolkningen, uten at dette gikk som et kompromiss mot troens budskap..

1.1 Presentasjon av oppgavens problemstilling

Didrik Trulssen Solli skilte seg ut fra mange av de øvrige emissærene og predikantene i hans levetid, og da særskilt når det kom til hans syn på den samiske befolkningen. Flere av hans samtidige emissærer frontet negative holdninger til alt som var farget av samisk kultur og tradisjon, mens Solli la vekt på å akseptere samisk arvegods og praksis. Solli var i så måte tidlig ute, og ble både en pioner og en foregangsfigur i formidling av samisk kultur og tradisjon over hele landet. I tillegg la mange predikanter særlig vekt på forkynnelsen av frelse gjennom loven, mens Solli hadde en mer evangelistisk tilnærming i sin tjeneste; han vektla Jesu lære. Resultatet ble at Sollis gjerninger høstet stor aksept blant samene, og han fikk innpass i flere samiske miljøer. Men hva var det Solli konkret gjorde som medførte en suksessfull innpass blant samene? Dette leder til oppgavens problemstilling;

Hvem var Didrik Trulssen Solli? En ydmyk Herrens tjener eller en selvsentrert helbredelsespredikant?

Underliggende forskningsspørsmål for å besvare problemstillingen;

Hvilke teologiske tilnærminger anvendte Didrik Trulssen Solli for å vinne innpass i den samisktalende befolkningen, sett i lys av samtidens kontekst?

Hvordan utviklet Didrik Trulssen Solli sitt teologiske engasjement gjennom livet, fra fattig bondesønn, via emissær og helbredelsespredikant til hvilehjemetablerer?

1.2 Begrunnelse for valg av tema

Personlig finner jeg stor interesse for dynamikken som inntreffer i krysningspunktet mellom det tradisjonelt norske og samiske kulturlandskapet, og i særdeleshet knyttet til teologi. Dette bunner i min egen livsverden, hvor jeg opplever å ha beina plantet i begge leirer. Etter at jeg flyttet til det som nå er hjemstedet mitt ble jeg fortalt mange historier om Didrik T. Solli, dog

³ Skaar (1828-1904), biskop i Tromsø 1885-1892.

bare bruddstykker, ofte tilslørte og vage. Hvem var denne mannen som hadde klart å forene tradisjonelt samisk og norsk kristent trosliv? Og hvordan gikk han fram for å få dette til?

Selv om oppgaven tar utgangspunkt i egen interesse, så mener jeg samtidig at oppgaven kan være et nyttig bidrag til dagens teologi. Det er viktig for en dynamisk teologi å lære og forstå de metoder som fungerer. Derfra er målet en god integrasjon av kunnskap – hvordan nå ut til mennesker med en annen kulturell bakgrunn enn en selv. Solli representerer misjonsarbeid i småskala og i liten målestokk, men dette er ikke ensbetydende med at hans kunnskaper ikke kan overføres til dagens informasjonssamfunn. Det er i teologiens interesse å se om Sollis metoder kan overføres til dagens samfunn, og gjøres gjeldende i dag,

1.3 Litteraturpresentasjon og forskningsoversikt

Denne oppgaven bygger i hovedsak på tre skrevne kilder som retter seg inn mot personen Solli. Hans egne nedtegnelser, en tekst skrevet av en medkristen, Erling Thu, samt fra en kjent nordnorsk forfatter, Arvid Hanssen. Sollis egne beretninger er hentet fra en samling tekster som tidligere er utgitt av *Bladet Brevet*, et evangelisk tidsskrift som Solli selv etablerte i 1942 og fortsatte å utgi så lenge han levde. I tillegg står Solli oppført som forfatter av boken *Livet i sorg og glede* (1991). Bokens innhold spenner fra Sollis selvopplevde erfaringer, til historier som har kommet ham for øre gjennom hans gjerning, typisk trosopplevelser. Utover dette har jeg fått tilgang til noen av Sollis dagbøker, samt protokoller og liknende som er i privat eie. Erling Thus bok *Didrik Solli: Såmann i spenningens land* (1978) er en biografisk fremstilling av hele Sollis liv og virke. Det har ikke vært mulig å avdekke motivene for Thus biografi, men boken er skrevet ut fra et kristent ståsted, Thu er en av de mest innflytelsesrike personene i kristen-Norge, med bakgrunn fra bedehusmiljø og Sarons Dal, før han var med å starte Kristent Fellesskap-bevegelsen i Norge.⁴ Til sist kan nevnes boken *Glimt fra en lang arbeidsdag. Om Didrik T. Sollis liv og virke* (1974) skrevet av Arvid Hanssen. Hanssen er en kjent Senjaforfatter som med skarp penn særlig rettet oppmerksomheten mot den store fattigdommen og sosiale nøden i sin samtid, mens han på samme tid løftet frem det nordnorske; naturen, dialektene og humoren. Hanssens bok inneholder en samling intervjuer som forfatteren har hatt med Solli, og Hanssen, i motsetning til Thu postulerer ingen personlig tro. Både Sollis, Thus og Hanssens tekstmateriale vil være synlig gjennom hele oppgaven. Stedvis

⁴ <https://www.kristentnettverk.no/omoss>

dukker det opp momenter med de respektive tekstene som bør diskuteres, dette gjøres da underveis.

Oppgaven hviler også på kilder som redegjør for kontekstuelle rammer i tilknytning til perioden Solli levde. Her kan særlig nevnes hovedfagsoppgaven til Jorunn Lye *Samemisjonens utvikling 1888-1925* (1999), som omhandler, slik tittelen tilsier, samemisjonen. Perioden den tilegnes er før Solli begynte sitt virke, men er like fullt anvendelig for å forstå den historiske konteksten i Sollis samtid. Solli etablerte det evangeliske *Bladet Brevet* først og fremst som en kommunikasjonsform med mennesker som donerte penger til Hvilehjemmet Lunden, men ble senere utvidet til å formidle kristne tekster og artikler.

1.4 Avgrensning og disposisjon

Å fremstille hele Sollis liv og gjerning i alle livets fasetter vil, «... i historikerens hånd svulmer livsskildringen ofte opp til det uhåndterlige».⁵ Av den grunn vil det først og fremst være elementer som har betydning for Sollis gjerning som vil bli behandlet, som et middel for å avgrense oppgaven. Det betyr at denne oppgaven avgrenses til å omfatte Sollis liv og virke, særlig knyttet til hans emissærgjerning og senere som selvstendig predikant og hvilehjembestyrer. Herav følger naturlig den tidsmessige konteksten Solli befinner seg i, dog med noen skildringer av forløpet til samemisjonen og hans emissærgjerning. Gitt rammene for denne oppgaven, så er det ikke hensiktsmessig å foreta et dypdykk i alle Sollis prestasjoner, og jeg har derfor valgt å særlig fokusere på Sollis overgang fra en misjonerende emissær til en helbredelsespredikant, og derfra til hans virke på hvilehjemmet.

Først i oppgaven presenteres metodiske valg, før det gis en grundigere biografi om Solli. Dernest redegjøres det for relevant informasjon om konteksten for Sollis liv og virke, før det i kapittel fem diskuteres mer inngående for å svare på problemstillingen. Til sist gis en oppsummering.

⁵ Dahl, 1986:65

2 Metode

Forskningsspørsmålet stilt for oppgaven må være retningsgivende for valg av metodisk retning, og innenfor humaniora finnes nærmest et utall muligheter. Problemstillingen i denne oppgaven fordrer dyptgående svar. Noe som tilsier bruk av kvalitativ metode; «Et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelse av fenomener som er knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet». ⁶ Dersom man ønsker å vektlegge dybde, innhold og mening, favner kvalitativ metode mange ulike datainnsamlingsmetoder, som i stor grad gir rom for datafortolkning. ⁷ Kvalitative metoder er, og har tradisjonelt vært en velkjent metode innenfor humanistiske fagområder, som særlig ivaretar den diakrone dimensjonen. «Med kvalitative teknikker søker en å finne ut om noe fantes, hva noe var og betydde». ⁸ Man søker med andre ord dybde heller enn bredde.

Didrik T. Solli er personen/fenomenet som denne oppgaven orienteres rundt og Solli blir dermed kasus for undersøkelsen. «Casestudier benyttes ofte fordi fenomen som skal studeres, er for komplekse og/eller kontekstavhengige til at de kan studeres på noen annen måte». ⁹ Bruk av enkeltindivider som utgangspunkt for å forstå historiske fenomener eller tidsperioder kan være produktivt og bidra til en bedre forståelse av hvordan handlinger kunne være påvirket av samtidens refleksjoner og tolkninger. ¹⁰ Oppgaven som nå foreligger presenterer Solli biografisk, en sjanger som gir meg som forsker anledning til å rette oppmerksomheten mot Solli. Valget om å benytte biografisjangeren frembringer utfordringer knyttet til sjangerkonvensjoner. Det er en kjent forestilling at biografen skal følge sitt studieobjekt gjennom hele livsløpet, noe denne oppgaven gjør, men da med særlig vekt på elementer i Sollis liv som har betydning for problemstillingen, slik nevnt i avsnitt 1.4. «Når en velger å skrive biografier om enkeltpersoner, er det fordi personen var viktig ved å ha stor innflytelse på sine omgivelser». ¹¹ Utfordringen har vært å manøvrere mellom nødvendig bakgrunnsinformasjon uten å miste studieobjektet ut av syne, ettersom en biografi vil ha

⁶ Dalen, 2011:15

⁷ Fangen, 2022.09.06.

⁸ Kjeldstadli: 2013:183

⁹ Fangen, 2017:187

¹⁰ Jensen, 2002:280f

¹¹ Kjeldstadli, 2013:31

personen som objekt. Dette kan stundom være på bekostning av landskapet som har formet personen.

Kilder til Sollis liv og virke er både skriftlige tekster, slik nevnt, og samtaler med personer som hadde kjennskap til Solli.

For å få tilstrekkelig tilgang til informasjon om Solli velges det for denne oppgaven tre innfallsvinkler; tekster av eller om Solli (tekstkritikk), kontekstuell analyse av samtiden (historisk-kritisk metode), og til sist samtaler med mennesker med kjennskap til Solli (deltakende observasjon). Fellesnevneren for valgte metoder er deres kvalitativt orienterte retning, med det mål for øye å produsere dybdeinformasjon om fenomenet. Når man bygger opp undersøkelser der datainnsamling og analysen foretas med flere metoder, så betegnes dette som metodetriangulering. De ulike perspektivene gir forskeren mulighet til å erverve seg en bredere tilgang til informasjon om et gitt fenomen, og gir mulighet for en bedre helhetsforståelse.¹² Med dette i bunn, skal denne metodetrianguleringen bidra til å besvare problemstillingen. I det følgende presenteres de tre metodologiske valgene.

2.1 Tekstanalyse

Kilder til Didrik T. Sollis liv og virke kommer fra flere hold, slik nevnt i avsnitt 1.3. Først og fremst hans egne nedtegnelser og ytringer, som er å anse som emisk perspektiv. Dette innenfra-perspektivet bør utfordres av kilder utenfra (etisk), både fra mennesker i Sollis nære krets, og også fra mennesker med større distanse. Det er også viktig å tydeliggjøre skillet som eksisterer mellom de ulike perspektivene – det handler om årsaken til tekstproduksjonen og hvem tekstens budskap retter seg mot.

Teksters innhold kan komme til uttrykk på forskjellige måter, og en tekstanalyse etterstreber en systematisk, språkorientert og stilistisk analyse av tekster. Det man søker er tekstens meningsbærende språkbruk, som alltid må plasseres i sin tidsriktige kontekst. «Derför är synen på texter som multimodala på sätt och vis en logisk följd av at texter förstås som i första hand meningsbärande fenomen.¹³ Teksten har, med andre ord, betydninger langt

¹² Gunleifsen, 2006:122f

¹³ Svensson & Karlsson, 2012:8

utenfor de skrevne ord og setninger, nettopp fordi en tekst er et produkt av en forfatters meningsunivers i sin særegne kontekst.

Tekstanalyse innebærer å angripe tekstene systematisk, og ser på innhold, persongalleri, kontekst og religiøse prosesser, for å nevne noe. Tekster oppstår ikke i et vakuum, og det er en kjensgjerning at en tekst alltid forholder seg til andre tekster.¹⁴ Intertekstualitet handler nettopp om teksters interne nettverk – teksten vil hele tiden være noe i forhold til andre elementer; sitater, hentydninger eller lån fra andre tekster. Å avdekke intertekstualitet kan være en prøvelse for man kan aldri med sikkerhet fastslå hvilke tekster som farger hva, foruten at forfatteren selv har gitt dette til kjenne. Når intertekstuelle forhold påpekes, så må de derfor anses som forslag, heller enn bombastiske påstander.

Et annet moment, som her kun skal orienteres beskjedent, er symbolbruk. «Det vil alltid være fruktbart å foreta en analyse av religiøse teksters symboler. (...) I religioner fremstår gjerne enkelte symboler som nøkkel- eller kjernesymboler, og det blir viktig å forstå betydningen av dem».¹⁵ Symboler kan være begreper eller gjenstander som alltid skaper mening i samspill med sosiale strukturer eller prosesser. I kildene fra Solli og Thu er det særlig et symbol som trer klart frem, Solli som Herrens tjener. Hva ligger i betegnelsen Herrens tjener? Dette vil bli redegjort for i analysen/drøftingen.

For å få en mer grundig analyse av teksten, må flere punkter avdekkes; blant annet innhold og tekstens mottaker. Tekster blir ofte forstått ut fra hvilken funksjon i de fylte og antok derav standardiserte former.

2.2 Historisk-kritisk metode

Historisk-kritisk metode kan forstås som en paraplybetegnelse som favner flere ulike tilnærminger til teksten, og har innenfor en teologisk kontekst vært mest kjent for bibelsk tekstfortolkning. Tekster forstås i lys av samtiden den leses i og med de preferansene forfatteren og leseren av teksten bærer med seg.

Mennesker i vår samtid har en annen kulturell erfaring enn det som var normativt for Sollis generasjon. Eksempelvis vokste Solli opp i en tid hvor pugging av salmevers og salmesang var en selvfølgelig del av skolehverdagen, noe som nok virker fremmed for mange unge i

¹⁴ Kraft & Natvig, 2006:94

¹⁵ Kraft & Natvig, 2006:95

dag.¹⁶ Det er dermed sentralt å anerkjenne kulturelle erfaringer og kontekster når man skal forsøke å finne frem til meningen i tekster, samt belyse den menneskelige erfaringen som utspiller seg i og bak tidsperioden teksten ble til i.

Historisk-kritikk er en metodisk refleksjon rundt tekst, personer og kulturelle hendelser i et vitenskapelig perspektiv. Eller som skissert av John Barton; «...criticism is a descriptive pursuit, analyzing, explaining and codifying the questions that perceptive readers put to the text; not a prescriptive discipline laying down rules about the text ought to be read».¹⁷

Tradisjonelt har historisk-kritisk metode satt fokus på å gi en narrativ fremstilling av historiske hendelser som forutsetning for et kritisk kildestudie¹⁸ Teksten må med andre ord analyseres ut ifra sitt historiske rammeverk, for derfra å avdekke kulturelle, sosiale, økonomiske og politiske samfunnsmessige mønstre som kan ha påvirket teksten i den ene eller andre retningen. Når historisk-kritisk metode velges for denne oppgaven, så er det nettopp for å avdekke og få innsikt i hvilke ytre påvirkninger som tekster, om og av Solli, kan ha hatt avgjørende betydning for tekstene i seg selv.

2.2.1 Formkritikk

Den formkritiske metode skiller mellom flere ulike litterære former som har særegne hovedtrekk, kultur og stil. Formhistoriske metoder har tradisjonelt vært benyttet for å avdekke prosessene bak bibelske tekster;

From the beginning this (formkritikken) was understood not only as affording insight into the biblical text by isolating pre-literary stages in its growth but also as a tool in reconstructing the social life and institutions (both sacred and secular) in ancient Israel.¹⁹

Til en viss grad er formhistorie innenfor moderne forskning videreført innenfor den sosial-historiske eller sosiologiske tolkningstradisjon.²⁰ Formkritikk legger vekt på teksters litterære egenart for å fastslå hvilken funksjon tekster har hatt i sin samtid, og er derav også opptatt av tekstens sjanger.²¹ Formkritikk skiller mellom tre ulike perspektiver; form, innhold og Sitz im Leben. Form ser på tekstens sjanger, som dannes ut fra visse konvensjoner og normer for hvordan teksten får sin endelige utforming. Og likeledes hvordan teksten blir tolket og

¹⁶ Solli, 1991:10

¹⁷ Barton, 1996:6

¹⁸ Barton, 1996:31

¹⁹ Barton, 1996:31

²⁰ Leivestad, 2019, 21. januar

²¹ Barton, 1996:31

forstått, såkalte sjangerkrav. Dernest tydeliggjøres tekstens innhold, hva er det teksten sier og hvem er det den henvender seg til? Og til sist; Sitz im Leben. Sitz im Leben er et begrep som omhandler den historiske og samfunnsmessige konteksten teksten har blitt til i og vært en del av. «Formene selv viser oss veien til formenes «Sits im Leben», dvs. de historisk-sosiale situasjonene som frembrakte formene».²² Sitz im Leben kan i sin enkleste og vageste form forstås som tekstens kontekst.²³ Av disse perspektivene kan det utledes en korrelasjon mellom det livet teksten beskriver og de litterære formene som benyttes.

Tekstene om Solli som er benyttet til denne oppgaven, er filologisk forankret på 1970-tallet, skrevet av personer som hadde en noe annen språkføring enn det vi bruker i dag. Dette bidrar til at tekstene kan oppleves til dels utilgjengelige for en moderne leser, og som videre kan bidra til å skape utfordringer med tanke på tekstfortolkning. Man møter alltid en tekst på bakgrunn av egen forståelseshorison, og det er forskerens ansvar å tydeliggjøre elementer som nettopp kan farge leseren, både teksten i seg selv, men også omstendigheter i omverdenen.

Formkritisk metode vil være hensiktsmessig å bruke i denne oppgaven for å synliggjøre at tekstene er skrevet i en bestemt hensikt og for et bestemt publikum. Dette kan synliggjøres ved å se på de to hovedkildene til Sollis liv og virke; Erling Thu og Arvid Hanssen. Straks presenteres to sitater fra bøkene for å illustrere to ulike måter å fremstille samme historie på.

Som nevnt i kapittel 1.3, er Hanssens bok skrevet på bakgrunn av intervjuer med Solli, og Hanssens bok blir således en symbiose av emisk og etisk perspektiv. Etisk i den forstand at Hanssen skildrer Solli fra sitt ståsted, samt emisk fordi hans bok gir uttrykk for Sollis innenfra-perspektiv gjennom direkte sitater. Følgende gjengir Hanssen Sollis formidling av sine tanker like etter at han var erklært frisk fra tuberkulosen;

I tiden som fulgte kom det stadig for meg at jeg måtte reise ut og fortelle folk om min helbredelse og omvendelse. Det var min plikt. Lenge holdt jeg disse tankene for meg selv, men de ble bare mer og mer påtrengende.²⁴

²² Zimmermann & Mysen, c1974:97

²³ Barton, 1996:33

²⁴ Hanssen, 1974:8

Thu har, på samme måte som Solli, bakgrunn fra misjon og frikirkelig predikantvirksomhet, og formidler et emisk innenfra-perspektiv. Slik formidles Sollis tanker om samme tuberkulosehelbredelse;

Gud hadde gitt Didrik liv og helse. Dette store underverk kunne han ikke ha for seg selv. Han måtte bringe det til andre under kallsvisshetens ansvar. Han hadde store kamper og anfektelser. Hvordan skulle han greie en slik oppgave, han hadde jo ikke ordet i sin makt.²⁵

Det vi ser her er en forfatter, Thu, som ilegger Solli egenskaper, holdninger og motiver vi ikke kan vite med sikkerhet er Sollis egne.

Begge sitatene omhandler hvordan Solli formidler sine tanker like etter at han var erklært frisk fra tuberkulosen. Tekstens *Sits im Leben* blir en sentral del av den formkritiske metoden, ved å ta hensyn til hvem som er de antatte leserne og deres kontekst. Thu benytter et mer pompøst og overdådig språk, hvorimot Hanssen formidler Sollis ord mer nøkternt. Det fremstår av den grunn som om Thus bok er rettet mot en religiøst forankret leserskare hvor språkbruken er kjent, mens det fremstår som om Hanssens bok er skrevet for et bredere publikum.

2.2.2 Redaksjonskritikk

Et oppmerksomt møte med en tekst vekker undring og spørsmål som direkte knyttes til tekstens forfatter eller redaktør; Hvilke motiver ligger bak forfatterens tekst? Utelates noe, og hvorfor? Finnes det overdrivelser i de skrevne linjer, eller dempes noe ned og holdes tilbake?

Ulikheten mellom Hanssen og Thus tekster er allerede påpekt, men for å forstå ytterligere hvordan denne forskjelligheten har oppstått, så kan det være fruktbart å prøve og forstå forfatterens motiver bak sine respektive tekster. Redaksjonskritikken tar hensyn til forfatterens/redaktørens bearbeidelse av tekster, og herunder er det sentralt å; «...forsøke å forstå den overgripende hensikt en forfatter eller redaktør kan ha hatt med sine verk».²⁶ Redaksjonskritikken favner dermed både tekstens opphav, forfatteren og den som har satt sammen andre forfatteres tekster. I denne oppgaven representert av henholdsvis Arvid Hanssen og Erling Thu.

²⁵ Thu, 1978:23

²⁶ Kraft & Natvig, 2006:85f

Thu har skrevet mer enn tjue bøker, alle med et teologisk budskap. Han har et kulturelt betinget språk, han er opptatt av å formidle Guds frelsesverk i verden og Guds nærhet til den enkelte, som med stor sannsynlighet er velkjent i frikirkelig kontekst; «Didrik var glad for disse oppmuntrende ordene. Han gledet seg til å ta fatt. Samene var hans folk, Gud hadde sendt ham til dem».²⁷ Dette innebærer at Thu formidler sitt budskap fra en personlig teologisk horisont, noe som farger både språk og innhold. Arvid Hanssen var en prisbelønt, allsidig nord-norsk forfatter som særlig løftet frem den nordnorske naturen og kulturen, og hans bibliografi spenner fra barnebøker og diktsamlinger, til visesamlinger og lokalhistoriske skrifter. Hanssen var svært opptatt av de svakeste i samfunnet, og ønsket å bedre kårerne for de som trengte det mest.²⁸ I det følgende siteres Hanssen, og som sitatet viser, så har Hanssen et mer neddempet budskap;

Jo, her var nød. Nedbrytende og ødeleggende nød. Ofte var både barn og voksne i en slik forfatning at jeg fant det meningsløst å begynne mitt besøk i grenda med et møte. Jeg delte ut såpe, matvarer og brukte klær først.²⁹

John Barton (1996) fremhever at forfatteren og redaktøren av bibelske tekster var kreative skribenter, med egne, viktige teologiske formål.³⁰ Selv om Barton orienterer seg om Det gamle testamentet, så er hans påstand overførbar til andre religiøse tekster, og det er av avgjørende betydning at man forsøker å avdekke intensjonene bak en tekst. Videre mener Barton det er viktig at forskeren; «...analyzing how the author/editor achieves his effects, why he arranges his material as he does, and above all what devices he uses to give unity and coherence to his work».³¹ Typiske eksempler som kan trekkes frem for Hanssen og Thu er faren for å nedtone uønskede elementer og karaktertrekk ved Solli, og motsatt overdrive de man ønsker fremhevet.

2.3 Deltakende observasjon gjennom samtale

«Deltakende observasjon er en datasamlingsmetode som gir en unik mulighet til å studere menneskers samhandling og språkbruk uten at forskeren påvirker samhandlingen eller talemåten i så sterk grad som i et intervju».³² Intervju som metode er hensiktsmessig for «...å fremskaffe fylldig og beskrivende informasjon om hvordan andre mennesker opplever ulike

²⁷ Thu, 1978:45

²⁸ <https://litteraturnettnordnorge.no/writer/arvid-hanssen/>

²⁹ Hanssen, 1974:30

³⁰ Barton, 1996:51

³¹ Barton, 1996:51f

³² Fangen, 2017:9

sider ved sin livssituasjon».³³ Ordet «interview» stammer fra det franske entevue, som opprinnelig betyr sammenkomst, selv om vi i dag gjerne lar begrepet forbindes med avhør, journalistikk, meningsmålinger og liknende. Forholdet mellom intervjuer og informanten anses ikke likeverdig, til forskjell fra en samtale. En samtale er; «en konversasjon som innbyr til gjensidighet».³⁴ Samtalesituasjonen lar forskeren selv være til stede, noe som igjen lar forskeren observere undersøkelsesobjektets nonverbale uttrykk, samt stille mer dyptgående oppfølgings spørsmål etter hvert som samtalen forløper. Forskingen blir derfra ofte mer dynamisk, fleksibel og utforskende.³⁵ For å søke svar om Sollis liv og gjerning søkte jeg til personer som hadde tilhørt hans krets med forespørsler om jeg kunne intervju dem om Solli. Dessverre var informantene motvillige til å delta i intervjuer, men de foretrakk og aksepterte å samtale med meg. Dette resulterte i gjennomføringen av uformelle samtaler, uten streng struktur. Samtalen fløt derav i de retningene som falt naturlig underveis.

Deltagende observasjon tilsier to roller; forskeren ikles en deltagerrolle, både som forsker og som menneske, samtidig er vedkommende en observatør og må forsøke og fange opp essensielle handlinger og ord.³⁶ Når valget falt på en uformell samtale, så resulterte en slik gjennomføring i at min rolle som forsker var glidende mellom deltagende observasjon og ustrukturert samtale. Samtalene som anvendes for denne oppgaven blir en sekundær kilde til Sollis liv og virke, fordi de brukes som supplement til øvrig informasjon. Det gjøres oppmerksom på at det er tilkommet informasjon som kunne ha bedret analysearbeidet i oppgaven. Dog kunne ikke denne informasjonen deles fordi man da sto i fare for å true informantens anonymitet.

2.3.1 Utvalg

Solli døde for mer enn tretti år siden, og av den grunn har det vært problematisk å finne personer som kunne gi meg relevant og utfyllende informasjon om Solli. Utvalget foregikk ved snøballmetoden, hvilket tilsier at kontakt med en informant utløser kontakt med en eller flere potensielle informanter. Selvsagt er dette problematisk for seleksjonsprosessen; «Sosiale, faglige eller andre nettverk blir styrende for hvem eller hva som kommer med i utvalget».³⁷ Jeg hadde i utgangspunktet bare tenkt å samtale med en person, men når det ble

³³ Dalen, 2011:13

³⁴ Gunleifsen, 2006:118

³⁵ Gunleifsen, 2006:123

³⁶ Fangen, 2017:174-180

³⁷ Figari, 2010:10

kjent i bygda at jeg skulle skrive oppgave om Solli, dukket det opp flere som tilkjennega sitt forhold eller sine erindringer om Solli. Dette innebærer at selv om informantene får status som selektivt utvalgt av forskeren, så ble de også innhentet ved tilfeldighet/snøballmetoden.³⁸ Samtlige jeg snakket med ønsket en uformell samtale under forsikringer om anonymitet.

2.3.2 Notater

Innhentet empiri manifesteres som regel i feltnotater og/eller opptak. Fordi informantene i så sterk grad ønsket en uformell samtale, så ble ikke dette foretatt fortløpende, men i etterkant av samtalene, da i stikkordsform. Notater fra samtalene legges ikke ved av hensyn til konfidensialitet.

2.3.3 Ethiske utfordringer og mulige feilkilder

Ethiske utfordringer knyttet til forskning er mangefasettert. Når man benytter informanter er det alltid en fare for at enkeltpersoner eller grupper blir identifisert, og konsekvensen kan være alvorlig for de involverte, ved at de eksempelvis stigmatiseres på en negativ måte. Det er av den grunn svært viktig for forskeren å nøye overveie mulige uheldige ringvirkninger som tilfaller informantene etter at prosjektet er ferdigstilt.³⁹ Datatilsynet påpeker at personvern-ulempene kan minimeres ved anonymiseringsteknikker, ved at informanter og steder får fiktive navn og årstall utelates. Dette er ivarettatt i besvarelsen.

Det er alltid en fare for at forskning på enkeltmennesker oppleves alt for intimt og utleverende for berørte og nærstående.⁴⁰ Forskeren får ofte kjennskap til personlige opplevelser og intime erfaringer fra informanten. Når analysearbeidet senere igangsettes, blir denne fortrolige informasjonen tolket og analysert. Informasjon informanten har gitt kan gjennom forskerens bearbeiding, tolkning og analyser fremkomme som helt ugjenkjennelig for informanten i etterkant.⁴¹ Alt jeg som forsker kan gjøre er å ha etikken i ryggraden underveis i prosessen.

Forskere har ansvar overfor alle personer som inngår i eller deltar i forskning. Forskere skal respektere deres menneskeverd og ta hensyn til deres personlige integritet, sikkerhet og velferd. Forskningsdeltakere skal som hovedregel være informert og samtykke til å delta i forskning.⁴²

³⁸ Fangen, 2017:52-55

³⁹ Dalen, 2011:19

⁴⁰ Fangen, 2017:189;271

⁴¹ Fangen, 2011:20f

⁴² De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2021

Det er Datatilsynet som har som mandat å føre kontroll og tilsyn for å ivareta og forsikre om at personvernregelverket etterleveres, og påse at enkeltpersoner ikke krenkes ved at forskeren tilkjenner informasjon og opplysninger som kan knyttes til dem.⁴³ Slik dette forstås, så utløser det krav om meldeskjema til Norsk senter for forskningsdata, NSD, dersom forskningen bidrar til at mennesker kan gjenkjennes i publiseringer. NSD skriver; «Når du samler inn opplysninger om personer, som gjør at de kan kjennes igjen, så må du melde prosjektet ditt til NSD».⁴⁴ I forkant av arbeidet med masteroppgaven var jeg i kontakt med mennesker i Sollis krets. Disse ville ikke la seg intervju, men heller delta i uformelle samtaler, under forsikringer om full anonymitet. Det er med andre ord ingenting i teksten som kan peke tilbake på noen konkrete personer. Jeg anser derfor at masteroppgavearbeidet faller utenfor regelverket om meldeskjema. Til orientering så fikk alle informantene tilbud om å lese igjennom oppgaven før ferdigstilling for eventuelle korreksjoner. Det var ingen som slo til på tilbudet.

Forskeren bærer med seg en bagasje av erfaringer, meninger, ferdigheter, holdninger og fordommer. Forskningen tilnærmer seg derfor alltid et fenomen med en forforståelse som man ikke kan løsrives fra, og av den grunn er det viktig å være bevisst på hvordan denne forforståelsen kan påvirke forskningen. Professor emeritus Nils Gilje fremhever at alle forskere; «... må tolke forskningsfunn og data. Slik sett kan ingen heilt unngå hermeneutiske problemstillinger».⁴⁵ En hermeneutisk tilnærming handler om fortolkning, om å kaste lys over den dypere meningen eller sammenhengen i tekster, handlinger eller andre kulturelle uttrykk som er særegent for den samtiden de ble nedtegnet i og skal belyse. I et diakront samtidsperspektiv vil slike tendenser bidra til å skjerpe forskerens bevissthet omkring aktørenes perspektiver og historisk kontekst. «Den fortolkende prosessen blir iblant omtalt som en «hermeneutisk sirkel», hvor man for å komme fram til meningen bak en tekst, historie eller handlinger fortolker enkeltdelene ut fra helheten den tilhører».⁴⁶ Korrelasjon mellom meningshelheten og meningsdelene kan bidra til at forskeren stadig vil komme frem til nye innsikter, og dette er en prosess som til enhver tid vil være i utvikling, og det kan være vanskelig å sette strek og avslutte prosjektet.

⁴³ Datatilsynet, u.d.

⁴⁴ Norsk senter for forskningsdata, u.d.

⁴⁵ Gilje, 2019:246

⁴⁶ Kjelstadli, 2013:123

3 Didrik Trulssen Solli – en livsskildring

Didrik T. Sollis liv var sterkt orientert rundt omtanken og omsorgen for mennesker som krysset hans veier. Men hvor kom dette engasjementet fra? Dette kapittelet handler om Sollis liv; hans oppvekst og bakgrunn, samt hendelser og personer som bidro til å forme han som menneske og emissær. Derfor vil fremstillingen av Sollis liv ha et visst omfang, fordi det er en rekke enkelthendelser og opplevelser som har vært sentrale for Sollis livsforståelse og teologi. Slik nevnt innledningsvis, så er det ikke en fullstendig fremstilling av Sollis liv som fremstilles her, men det pekes på relevante utviklingstrekk som brakte den unge bondesønnen frem mot emissærtjenesten, dernest som helbredelsespredikant, og til sist som grunnlegger av et hvilehjem. Biografien bruker fornavnet Didrik, til forskjell fra resten som bruker Solli.

3.1 Barndom og oppvekst

Didrik Halfdan Normann Trulssen Solli ble født som nummer fem i en søskenflokk på syv den 13. juli 1904 i Sollidalen, i Senja.⁴⁷ Han var sønn av Johan Martin Trulssen og Jendine Agnethe Johannessen. Ved dåpen står hans far oppgitt som dissenter, en betegnelse som er lite brukt i dag, men som tidligere ble benyttet av offentlige myndigheter om mennesker man mente brøt med det som ble ansett som den rette lære, og det selv om religionsutøvelsen fant sted innenfor statskirken.⁴⁸

Bilde 2 Didrik (nede til høyre), med sine søsken, ca. 1907. Lenvik museum

Didriks far forsørget familien som fiskerbonde og tømrer, noe som bidro til at han tidvis var mye borte fra heimen, i en samtid hvor familiene ofte var selvforsynt i det daglige. Barna måtte tidlig lære å ta ansvar og hjelpe til med det daglige arbeidet på gården, noe som ofte kunne være utfordrende for den rastløse unge Didrik, selv om han satte stor pris på å være sammen med sin mot under utførelsen av arbeidsoppgavene. Når arbeidet ikke opptok Didrik, så tilbrakte han mye tid med å vandre i fjellene som omga heimbygda, og naturopplevelsene gav ham en følelse av å tilhøre noe større og meningsbærende. Kjærligheten til

⁴⁷ <https://rhd.uit.no/kirkebok/kbliste.aspx?kb=d&RR=181624>

⁴⁸ Dette kan være en mulig feilkilde. Far er bare oppgitt som dissenter ved de to yngste barnas dåp og ved yngste barns konfirmasjon. Ellers er betegnelsen ikke benyttet.

naturen ble en livslang følgesvenn. Didrik beskriver barndomstiden hjemme i Sollidalen, som trygg og god, om enn det til tider kunne være vanskelig å få endene til å møtes.

Hver vår og høst passerte svenske reindriftssamer gjennom bygda på sine årvisse forflytninger mellom ulike beiteområder. Når samene slo leir i området dro ofte Didrik på besøk, hvor han fikk smake både tørka reinkjøtt og bålcaffe.⁴⁹ Dagdrømmene var fylt av tanken om å få ta del i deres livsstil og kultur, det ville være noe annet enn den kjedelige hverdagen hjemme på gården.

Didriks bestemor fortalte ofte historier fra sin oppvekst, alt fra historier om når hun passet dyrene på beite og at foreldrene kunne være strenge, til at hun tidlig fikk et forhold til Gud.⁵⁰ Hennes gudstro var blitt inspirert av Carl Olof Rosenius (1816-1868), en svensk vekkelsesleder som regnes som grunnleggeren av nyevangelismen.⁵¹ Foruten bestemoren, hadde Didrik et nært forhold til onkelen Theodor, som var predikant og omreisende emissær i Den Indre sjømannsmisjon. Onkelen ble tidlig en sentral veileder og støttespiller for Didrik.⁵²

I barndommen drømte Didrik om å prest:

Han var imponert over den prakt presten var omgitt av. Han tenkte seg selv i fullt ornat for alteret i en kirke. Alle i hjembygden skulle se ham og høre ham.⁵³

Når han lekte ute med vennene hendte det ofte at han klatret opp på en stein eller andre ting som hevet ham over vennene, og fra denne imaginære prekestolen utspilte han rollen som prest.⁵⁴ I heimen fant han gjerne frem en krakk å stå på, før han knyttet på seg et hvitt kjøkkenforkle, og agerte prest for tilhørerne, oftest med en bok i hendene. Han hintet flere ganger til foreldrene om sitt ønske om sin store drøm, å studere for å bli prest, uten å få gehør. Det var ingenting hans foreldre kunne gjøre for å hjelpe ham, de var så fattige.⁵⁵

Kanskje var det en realitetsorientering som bidro til at unggutten tidlig skrinla barndomsdrømmen, i en samtid med økonomiske utfordringer, der det som regel var gutter fra bemidlede familier som fikk mulighet til å gjennomføre høyere utdanning. Drømmen om å

⁴⁹ Hanssen, 1974:1f

⁵⁰ Solli, 1991:17

⁵¹ Solli, 1991:17. Nyevangelismen er en svensk lekmannsbevegelse som spredte seg til Norge og Danmark.

⁵² Solli, 02.02.1960

⁵³ Thu, 1978:9f

⁵⁴ Thu, 1978:10

⁵⁵ Thu, 1978:10

bli prest fremstod trolig uoppnåelig for den unge Didrik, men i stedet for å gi slipp på drømmen om å forkynne, søkte han heller andre muligheter for å kunne formidle, som vi straks skal se.

Didriks barndomshjem lå sentralt plassert i bygda, noe som bidro til at undervisningen for de minste barna i bygda ble lagt til Sollifamiliens hjem. Didrik beskriver skoleholderen som streng og bestemt:

Jeg minnes en gang jeg hadde vært uskikkelig på skolen. Jeg hadde laget et regnestykke, et helt annet enn hun hadde satt opp. Så gikk jeg frem til gyngestolen og sa: «Dette er rett!» Da så hun først på tavlen, så betraktet hun meg nøye, reiste seg besværlig fra stolen, tok meg i øret, -ikke bare i øret, men i håret like bak øret, og det er vondt å bli lugget der. Så leide hun meg ut i gangen og sa: «Nå skal du få stå i ti minutter før du kommer inn.»⁵⁶

Man kan levende forestille seg hvordan skoleholderens rigide fremtoning kunne være utfordrende for en vilter krabat, som nok på barns vis følte det var urettferdig å bli straffet og sendt i skammekroken når hun var misfornøyd. Da blir det samtidig forståelig at Didrik, på utspekulert vis la planer om gjengjeld straks anledningen bød seg; en gang satte han fjøskrakken under hønsevaglet, slik at hønsene slapp etterlatenskapene sine på skoleholdere, og ved en annen anledning stengte han frøkenen inne på utedoen, og det tok en time før andre voksne hørte ropene hennes og slapp henne ut.⁵⁷ Didrik var en liten gutt med godt humør, og han gikk ikke gikk av veien for å spille andre et pek når anledningen bød seg.

Didriks drøm om presteyrket ble ikke glemt. Under konfirmasjonstiden var Didrik noen ganger tidlig ute til undervisningen, og gikk da ofte inn i sakristiet hvor han kunne se på presteklærne som hang der:

Det lå i mitt indre at jeg skulle bli prest, så bare det å kunne få berøre den hvite messeskjorten og messehagelen syntes jeg var en ære. Tenk om jeg en gang skulle få lov å være iført noe slikt!⁵⁸

En gang prosten og klokkeren var sent ute til undervisningen fikk Didrik og noen av medkonfirmantene anledning til å lage en øvingsgudstjeneste. Didrik skulle være prest, en annen skulle være organist og en tredje skulle agere klokker:

Jeg gikk inn i sakristiet og tok den hvite messeskjorten på meg. Så gikk jeg inn og tok plass foran alteret. Han som skulle være klokker gikk frem i kordøren og leste inngangsbønnen.

⁵⁶ Solli, 1991:11

⁵⁷ Solli, 1991:8f;12

⁵⁸ Solli, 1991:13

Plutselig satte orgelet i gang med noen iltre lyder, som vekket oss alle opp. Jeg fikk til min store forskrekkelse se presten og klokkeren komme inn gjennom døra. Jeg skyndte meg inn i sakristiet, og fikk av meg prestedrakten. Så gikk jeg ut av døren som førte direkte ut av sakristiet, og gav meg god tid før jeg gikk inn hovedinngangen.⁵⁹

To dager senere ba presten Didrik være igjen da undervisningen var ferdig for dagen. Prosten sa at Didrik ikke hadde vist den rette aktelse for presteklærne, og at han mente at Didrik burde vente et år og bli mer moden før han ble konfirmert. I Didriks samtid var det obligatorisk å bli konfirmert, samtidig som hver konfirmant betalte 2 kr for undervisningen, en stor sum den gang.⁶⁰ Didrik var både flau og skamfull overfor presten og ba om unnskyldning for at han hadde lånt presteklærne, samtidig som han visste at dersom han ikke fikk bli konfirmert ville foreldrene få vite årsaken bak. Med gråt i stemmen sa han til presten; «Hvis jeg ikke kan bli konfirmert i år, vil jeg ha mine 2 kr. tilbake».⁶¹ Kanskje presten fikk betenkeligheter når unggutten ba om å få pengene tilbake, for 28. september 1919 sto Didrik stolt konfirmant i Lenvik kirke sammen med resten av kullet sitt.⁶² Presten var trolig ikke særlig begeistret for dette, så ble Solli plassert lengre ned på kirkegulvet enn det som var forventet av en av hans herkomst.⁶³

3.2 Sykdom og omvendelse

16 år gammel opplevde Didrik at broren Alf, som var to år eldre enn ham, ble syk og diagnostisert med langt fremskreden tuberkulose. Sykehuset i Tromsø kunne ikke behandle ham, og Alf ble sendt hjem til Sollidalen for å dø.⁶⁴ «Døden kom så skremmende nær. Alle på gården kjente seg slått av sorg og hjelpeløshet».⁶⁵ Didrik og Alf hadde et spesielt nært forhold, og det gikk spesielt hardt inn på Didrik å se sykdommen herje i broren. Alf var i løpet av sykeleiet blitt omvendt, og snakket åpent med Didrik om den kristne troen og tryggheten han bar med seg i møte med døden som ventet. Den kristne troen bidro til at han var trygg på håpet om at døden ikke er det siste; «Tror vi at vi skal arve det evige liv, så har vi håp i det svarteste mørket».⁶⁶ Alf ønsket at Didrik skulle arve Bibelen hans, og ba han bruke

⁵⁹ Solli, 1991:13

⁶⁰ Solli, 1991:14

⁶¹ Solli, 1991:14

⁶² <https://www.lenvik-museum.no>

⁶³ I og med at Solli kom fra et kristent hjem og onkelen var predikant i indremisjonen, var det forventet at konfirmanter fra denne familien skulle stå nærmere presten under konfirmasjonen.

⁶⁴ Thu, 1978:12

⁶⁵ Thu, 1978:12

⁶⁶ Thu, 1978:12

den flittig. Kanskje var det storebrorens måte å trøste Didrik fra de vonde tankene og følelsene som brant i ham? 19. juni 1921 døde Alf, bare 19 år gammel.

På høsten samme året ble Didrik selv rammet av tuberkulose. Han slet med langvarig hoste og åpne sår på høyre hånd og fot,⁶⁷ og han gjennomgikk flere operasjoner på sykehuset, uten at behandlingen så ut til å hjelpe. Til sist ble han sendt hjem for videre oppfølging hos distriktslegen på Gibostad.⁶⁸ Etter at han kom hjem fikk han vondt i halsen og stemmen ble svakere. Legen fastslo at sykdommen hadde spredt seg til halsen og ønsket å henvise Didrik til Rikshospitalet i Oslo, fordi han var redd unggutten ellers ville miste stemmen.⁶⁹ Til slutt klarte han bare så vidt å hviske. Didrik var redd og engstelig, og det ble mange tunge tanker om livet og døden. Og der Alf hadde vært så trygg i troen i møte med sykdom og død, klarte ikke Didrik å forsone seg med at han kanskje skulle dø så ung.

Onkelen Theodor arrangerte forsamlingsmøter hjemme hos seg, i kraft av at han var predikant og emissær. Av den grunn var det onkelen Didrik henvendte seg til med all sin usikkerhet og sine vonde tanker. Onkelen leste for ham fra Bibelen og ba om at Didrik skulle bli frisk og få leve og virke i Guds navn⁷⁰ Under bønningen fikk han en følelse av at noen bøyde seg over ham og sa: «Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min».⁷¹ Ordene var fremmed og ukjent for Didrik, men han fikk en følelse av at det var Gud selv som snakket til ham. Med ett kjente Didrik seg fylt av en god ro, noe som fikk ham til å utbryte til onkelen; «Nå er jeg et Guds barn. Nå er jeg frelst».⁷² Han gikk hjem fra onkelens hus med hjertet fylt av glede mens han takket for det han hadde fått oppleve.

Et nytt legebesøk vakte bekymring for Didriks helse og det ble bestemt at han måtte til Oslo for å få riktig behandling for sin tuberkulosesykdom. Da Didrik kom hjem fra legebesøket, syk og sliten, gikk han opp på rommet sitt og for første gang i sitt liv ba han til Gud:

Kjære Gud, jeg vet ikke hvordan jeg skal registrere ditt svar, men nå tar jeg et mannakorn. Du kan tale til meg ved det ord jeg får.⁷³

⁶⁷ Hanssen, 1974:4

⁶⁸ Thu, 1978:13

⁶⁹ Thu, 1978:14

⁷⁰ Hanssen, 1974:6

⁷¹ Thu, 1978:15

⁷² Thu, 1978:15

⁷³ Thu, 1978:17. Mannakorn er små papirlapper med utvalgte Bibelord som legges i en bolle og trekkes uvilkarlig, og man tar utgangspunkt i nevnte bibelsitat for bønn eller utlegging av tekst.

Didrik valgte et kort før han slo opp og leste teksten i Bibelen; «Han sendte sitt ord og helbredet dem og fridde dem fra graven».⁷⁴ Didrik følte at dette var et tegn fra Gud om at Han ville helbrede ham, og han falt på kne og takket Gud.⁷⁵

Kort tid etter besøkte Didrik onkel Theodor for å dele opplevelsen med ham, og ba onkelen salve ham med olje og be for ham.⁷⁶ De knelte sammen, Theodor salvet ham, la hendene på Didrik og ba om at han måtte bli helbredet fra sykdommen og at han måtte få leve og virke i Guds navn.⁷⁷ Didrik kjente på en umiddelbar skuffelse, han merket ingen forandring. På hjemveien kjente han seg likevel lettere til sinns enn på lenge, de tunge tankene og motløsheten som hadde preget ham i lang tid kjentes lettere, som om en tung bør var løftet av skuldrene hans. Vel hjemme krøp han uslitt rett til sengs og i kveldsbønnen avla han løfte til Gud at dersom han ble helbredet skulle han vie livet sitt til å forkynne Guds ord og be for syke hele sitt liv.⁷⁸

Samme natt våknet Didrik av at døren til rommet hans ble åpnet, og fornemmet Gud:

To utstrakte hender var over meg. To utstrakte hender og et blendende lys. Iallfall følte jeg det slik. Med et hikst sank jeg tilbake i putene, overbevist om at det var Gud selv som hadde talt til meg.⁷⁹

Opplevelsen fylte Didrik med en ro han aldri hadde kjent før, og han sovnet i trygg forvissning om at det var Gud som hadde vært hos ham.

Da han våknet dagen etter kjente han at halsen ikke var like sår og stemmen var tilbake. Han sprang lykkelig ned og delte den gode nyheten med foreldrene, som klemte ham gledesstrålende. De hadde i lang tid vært redd for å skulle miste enda en sønn. En måned senere var Didrik helt frisk igjen, til stor forundring for distriktslegen som ikke fant noen medisinsk forklaring på helbredelsen. Men Didrik var trygg i sin sak, helbredelsen var Guds verk. Han husket løftet han hadde avlagt i bønnen kvelden før, og han følte på en sterk trang til å komme ut og forkynne Guds ord om frelse og helbredelse til andre. Helbredelsen hadde omvendt ham og gitt ham et kall om å vitne om dette for andre.

⁷⁴ Sal 107:20

⁷⁵ Thu, 1978:17f

⁷⁶ Thu, 1978:18

⁷⁷ Hanssen, 1974:6

⁷⁸ Thu, 1978:20

⁷⁹ Hanssen, 1974:6

3.3 Fra kall fra Gud til det første vekkelsesmøtet

Didrik kjente seg kalt til å følge Jesus og beskriver sin kallsopplevelse slik;

Gå, jeg skal legge ord i din munn. Du skal ikke frykte hva du skal tale. Budskapet skal bli gitt deg. Gå! Vær frimodig!⁸⁰

Didrik var usikker på om han ville egne seg som en Herrens tjener, og om han ville evne å formidle Guds ord slik han var blitt fortalt. Men han hadde en sterk følelse av at dette var Guds vilje, og igjen søkte han til onkelen Theodor for råd. Onkelen ba Didrik om å være stille og lytte til Gud, så ville han med Guds hjelp få muligheten til å utforske sitt kall. Og med foreldrenes velsignelse reiste 17 år gamle Didrik, med en lånt pompadur som inneholdt Bibelen, Landstads reviderte salmebok og en bok av legpredikanten Edin Holme, til en av nabobygdene for å holde sitt første forsamlingsmøte.⁸¹ Nervøs og med skjelvende knær vitnet Solli for første gang foran en forsamling, og sa:

Jeg har opplevet frelsen i Jesus Kristus. Men han har ikke alene frelst meg, han har også helbredet meg fra en dødelig sykdom. Jeg har kommet hit for å fortelle at dere kan bli frelst. At Gud vil og kan helbrede fra sykdom, at legedom finnes i Jesu sår. Jeg ber dere om å søke ham. Amen!⁸²

Vitnesbyrdet ble gjentatt to ganger, men Solli skammet seg over at han, som var kommet til bygda som predikant, ikke fikk formidlet Guds Ord slik han ønsket. Ordene kom rett og slett ikke til ham, slik han i utgangspunktet hadde trodd de ville gjøre. Kanskje var han ikke en stor taler på sin første opptreden, men erfaringen fra møtet og mottakelsen hos forsamlingen ga ham likevel en indre ro som fortalte at han hadde funnet sin vei i livet, det var predikantgjerningen som lå hans hjerte nærmest:

...men nå skal jeg vente og se hvordan Gud leder det for meg.⁸³

Dette lille sitatet viser at Solli setter sin lit til Gud, samtidig som det også forteller om en ung mann som er klar over sine egne begrensninger. Solli føler seg kalt til tjeneste i Guds navn, og var trygg på at Gud hadde utrustet ham med de evnene og ressursene som kreves for å stå i tjeneste for Ham, samtidig som han var klar over at han trengte å skaffe seg mer erfaring før han kunne reise ut som predikant.

⁸⁰ Thu, 1978:24

⁸¹ Thu, 1978:8

⁸² Thu, 1978:36

⁸³ Thu, 1978:41

Fortsatt 17 år gammel søkte Solli seg til Heimly folkehøyskole, hvor han sammen med andre ungdommer fikk være med og utforske troen sin i et lite og beskyttet miljø, og han ble tryggere på seg selv og sine evner.⁸⁴ På møter og stevner deltok han med vitnesbyrd og taler i stadig større forsamlinger, med økende selvfølelse og formidlingsevne. Etter folkehøyskolen fikk han mulighet til å reise rundt sammen med en predikant (også stedvis omtalt som emissær) fra Finnemisjonen, hvis navn er ukjent⁸⁵ Dette leder oss tilbake til Sollis barndomsminner, for allerede som liten gutt møtte han reindriftssamene og fikk erfare deres livsstil. Disse møtene gjorde dypt inntrykk hos Solli, og barndommens minner om samene, deres kruttsterke bålcaffe og drømmen om å oppleve samenes hverdag, medvirket til at Solli hadde en sterk visjon om at Gud hadde kalt han til en gjerning som forkynner for den samiske befolkningen.

Underveis på reisen forsto predikanten at unge Solli kjente seg kalt til å virke blant samene, og ba ham derfor søke plass på bibelskole, som var et krav for ansettelse i Finnemisjonen. Foreldrene hadde ikke mulighet for å bidra økonomisk til utdannelsen, men ved hjelp av stipend fra Finnemisjonen gjennomførte han skoleåret 1924/25 *Det Norske Lutherske Indemisjonsselskaps* bibelskole i Oslo, i en alder av 20 år.⁸⁶ Til tross for enkelte økonomiske utfordringer underveis, omtalte Solli senere tiden på skolen som berikende og lærerik.⁸⁷ Særlig professor i teologi Ole Hallesby satte store spor hos Solli, som fikk følgende bibelord fra Hallesby i avskjedsgave; «Vær stille for Herren og vent på ham!»⁸⁸ Kanskje var dette et tilfeldig sammentreff som bidro til at ordene fikk en særlig betydning for Solli, fordi dette var de samme ordene som onkel Theodor ga ham med på veien til hans første vekkelsesmøte flere år tidligere; «Vær stille for Herren, Didrik».⁸⁹

3.4 Familielev

På en av sine emissærreiser fra Kautokeino til Honningsvåg møtte Solli den unge bibelkvinnen Jørgine Dvalås fra Kristiansand som arbeidet på tuberkulosehjemmet i finnmarksbyen, og 6. august 1927 ble de viet i Lenvik kirke på Bjorelvnes.⁹⁰ Ekteskapet

⁸⁴ Tidligere kristen folkehøyskole på Finnsnes, etablert 1916 av Troms Indremisjon

⁸⁵ Thu, 1978:42

⁸⁶ Det Norske Lutherske Indremisjonsselskap, elevprotokoller 1922-1934

⁸⁷ Solli, 1925, 14.05.

⁸⁸ Sal 37:7

⁸⁹ Thu, 1978:24

⁹⁰ <https://media.digitalarkivet.no/view/3111/71676/2>. Bibelkvinne brukes ofte som betegnelse for kvinnelige forkynnere som har gjennomført bibelsk utdanning hos misjonsorganisasjoner

sammenfalt med at Samemisjonen traff avgjørelsen om å forflytte Solli til Lakselv i Porsanger.⁹¹ I Lakselv fikk de nygifte leid seg et hus og 3. oktober 1927 noterer Solli i dagboken; «Satte vi fot under Eget bord i Banak Lakselv».⁹² Med ungdommelig pågangsmot så paret frem til å fortsette sin tjeneste i Lakselv-området, hvor Jørgine, med sin utdanning og erfaring som bibelkvinne, skulle være med og bidra i Sollis videre arbeid for Samemisjonen.

Det ble tidlig klart at der Solli hadde fått en god mottakelse blant både den samiske og norsktalende befolkningen i Kautokeino, møtte han en del motstand i Lakselvområdet, hvor den læstadianske lære hadde stort nedslagsfelt. For emissærene, i motsetning til læstadianske predikanter, mottok lønn for sin tjeneste.

Lønnede hyrder, sa læstadianerne. Fårene ligger dem ikke på hjertet. Meningen var klar. *Vi* ble i likhet med presten betalt for vårt arbeid. Altså prekte vi ikke Guds ord av kjærlighet, men for vinnings skyld - -.⁹³

Solli, som betraktet læstadianerne som sine brødre i Kristus, ble skuffet over den negative mottakelsen, Men etter et møte med Oluf Koskamo, en høyt respektert læstadiansk predikant, ble Solli ønsket velkommen til å vitne i læstadianske forsamlinger, samtidig som hans egne møter og arrangementer fikk større oppslutning fra læstadianere.⁹⁴ Solli satte pris på anerkjennelsen fra det læstadianske miljøet, noe som resulterte i at han og Jørgine ofte deltok på stevner og møter senere.

Store omveltninger både på hjemmebane, innad i Finnemisjonen og ute i Europa bidro til en utfordrende tid for familien. Solli var mye på reise, mens Jørgine var hjemme og tok seg av den stadig økende barneflokk, hjalp til med barna på barnehjemmet og agerte som Sollis sekretær. Det kunne nok til tider være både strevsomt og ensomt, både for den som satt hjemme, men også for den som måtte forlate familien.

⁹¹ Hanssen, 1974:33

⁹² Solli, 1916-1935, etter dato.

⁹³ Hanssen, 1974:33

⁹⁴ Hanssen, 1974:45

4 Bakteppe for Didrik T. Sollis liv og virke

Begrepet kontekst kommer fra latin og betyr *sammenveving*, noe som tilsier at sammenhengen en tekst eller et ord blir forstått i avhenger av dens bakgrunn. Parallelt kan teologi bli sett i sammenheng med en systematisk fremstilling av kristendommens innhold, tradisjon og praktiske utforming. Kontekstuell teologi er et forholdsvis nytt begrep, selv om kontekstualisering som fremgangsmetode har vært kjent innenfor teologisk tradisjon tidligere. Vanligvis knyttes kontekstuell teologi til de sosialkulturelle referanserammer hvor tilegnelse av det religiøse budskapet inntreffer.⁹⁵ Kontekstualisering handler om å se tekster og handlinger i et større perspektiv, på bakgrunn av et samlet sett av tankemønstre og livsformer i et land, innenfor et større geografisk område eller særskilte miljøer, som er basert på felles historiske, kulturelle eller tradisjonelle traderinger.⁹⁶ Det kan fremstå som om all teologi er kontekstuell, men at den overleverte teologien gjennom tradisjonshistorien har prøvd å fremstå som en allmenngyldig vitenskap om den kristne tro, legitimert i Bibelen og den kristne tradisjon.

Misjon blir gjerne forbundet med ytre misjon, ofte omtalt som hedningmisjon, hvor kristne kirker og organisasjoner, i stor grad sammen med kolonimakter, og ved bruk av maktmidler formidlet det kristne budskapet. Budskapet var forankret i tanken om at den kristne verdensforståelsen var bedre og mer universell enn de trosforestillingene de forsøkte å bekjempe. Den kristne verdensforståelsen med én Gud og én tro, samsvarte med et land og en konge.⁹⁷ Der ytre misjon søkte seg ut blant andre nasjoner, rettet derimot indremisjon seg innad i nasjonen selv. Dermed benyttes gjerne indremisjon synonymt med organisert kristen virksomhet i eget land, med det mål for øyet å styrke og bevare den kristne tro i samfunn som allerede har erfaring med et kristent verdensbilde.

Misjon i et luthersk perspektiv har etter reformasjonen ofte vært synonymt med forkynnelse, utdanning og diakonal virksomhet. Misjonsvirksomheten mot den samiske befolkningen skjedde i nær samhandling med dansk-norske myndigheter, hvor samenes autonomi ikke ble ivaretatt. I en samtid hvor samisk tradisjon og kultur ble betraktet som avgudsdyrkelse, var

⁹⁵ Svennevik, 2022

⁹⁶ Johnsen, 2007:142f

⁹⁷ Kristiansen, 2017:40

det viktig at innlemmelsen av den samiske befolkningen i den norske, fordret eliminasjon av samisk kultur og tankegodts.

4.1 Et tilbakeblikk

Didrik T. Solli ble født 1904, og fikk av den grunn del i av mange av de store omveltningene under 1900-tallet i Norge. Da Solli var ett år ble unionen mellom Norge og Sverige oppløst. Etter en flere hundre år lang personalunion, først med Danmark og senere Sverige, skulle den unge og fattige staten Norge nå konsolidere sin posisjon som egen nasjon i Skandinavia hvor det var behov for å starte en nasjonsbyggingsprosess, hvor norske myndigheter fremmet en enhetlig nasjonal identitetsfølelse innenfor rammen av hegemoniets kultur, tradisjon og språk. Norge skulle defineres som en egen nasjon. Selv om Norge forholdt seg nøytral til krigshandlingene under 1. verdenskrig, fikk også Norge merke ringvirkningene av krigen. Matvarer var rasjonert, og handelsvarer som var mulig å kjøpe, var ofte for dyr til at de fleste hadde råd til det. De fleste måtte klare seg med det de hadde mulighet for å produsere selv. På samme tid herjet spanskesyken landet og mange, spesielt unge, døde. Mellomkrigstiden, årene 1918-1939, var preget av politisk ustabile forhold, økonomiske nedgangstider og stor arbeidsløshet, og perioden ble avløst av fem mørke krigsår. Først i 1945 skulle freden igjen få rotfeste i Europa, og etterkrigstiden var farget av samhold, gjenreisning og utbyggingen av Norge som en velferdsstat. Oljeboring på norsk sokkel på 1960-tallet bidro til en stor økonomisk vekst, ved at inntektene skulle tilfalle staten og fordeles egalitært til hele det norske samfunnet.

Siden kristningen av Norge på 1000-tallet, har kristendommen vært en del av landets historie, og satt sitt preg på norsk samfunn og kultur. Den lutherske reformasjonen på 1500-tallet, som medførte store religiøse omveltninger, bidro til at Norge innførte statskirkeordning. Statskirkeordningen besto frem til 2012, og kom til uttrykk gjennom grunnlovens §2, som fastholdt den evangelisk-lutherske kirke som statens religion. Selv om statskirkeordningen ble offisielt opphevet i 2012, står Den norske kirke i en særstilling i forhold til andre trossamfunn ved at den ifølge grunnlovens §16 «... forblir Norges folkekirke og understøttes sådan av staten».⁹⁸ Folkekirkeforståelsen er historisk forankret i norsk kultur fra innføringen av kristendommen, gjennom vekkelsesbevegelser og sekulariseringsutvikling frem til vår tid.

⁹⁸ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn> (lest 20.11.2022).

Opphevingen av konventikkelplakaten i 1842 og innføringen av dissenterloven i 1845 la grunnlaget for en religiøs oppblomstring i landet, noe som kom til uttrykk i fremveksten av vekkelsesbevegelser fra midten av 1800-tallet.⁹⁹ Begrepet *vekkelse* betinger en tilstand av åndelig sløvskep man blir vekket fra, og vekkelseskristendommen la særlig vekt på en personlig omvendelse, ofte ledsaget av sterke følelsesopplevelser. Vekkelsesbevegelsene var inspirert av 1700-tallets pietistiske strømninger, som fremmet troen som et personlig anliggende, samt gudfryktig liv med strenge regler for rett og galt. Vekkelseskristendommen la stor vekt på pietismens religiøse idealer, som de fant støtte for i den lutherske lære om *det allmenne prestedømmet*.¹⁰⁰

I norsk sammenheng føres fremveksten av lekmannsbevegelsen ofte tilbake til Hans Nielsen Hauge og Hauge-bevegelsen tidlig på 1800-tallet. Hauge utfordret prestenes enerett til å forvalte den kristne tro og forkynnelse, og han ble ofte omtalt som *kirkerefsjer*.¹⁰¹ Haugianerbevegelsen utfordret også den lutherske etikken, som fremhevet at kvinnens plass var i hjemmet, ved at de også rekrutterte kvinner som åndelige ledere og forkynnere.¹⁰² Mange omtaler også Haugebevegelsens tilhengere som kapitalistiske entreprenører, fordi mange av dem var tidligere bønder som Hauge hjelp til med å skaffe lån og handelsbrev til, slik at de kunne drive handelsvirksomhet.¹⁰³ Selv om haugianerne dannet egne vennsamfunn, samt utfordret prestenes forkynnermonopol og makt, oppfordret Hauge i sitt *testamente* sine tilhengere om å fastholde sin tilknytning til statskirken og vise respekt for prestene som sakramentsforvaltere.¹⁰⁴ Rundt 1850-årene ble det dannet flere indremisjonsforeninger som bidro til at lekmannsbevegelsen fikk mer organiserte former, blant annet *Det Norske Misjonsselskap*, *Det norske lutherske Indremisjonsselskap*, *Det Vestlandske Indremisjonsforbund* og *Norsk Luthersk Misjonssamband*, som alle hadde en tydelig kirkelig tilhørighet.

«Det var konsensus-idealet som prega mye av foreningslivet: ønske om å arbeide for det sams beste, tru på at dei ulike gruppene i samfunnet hadde sams interesser og skulle kunne hjelpe kvarandre slik at det blei betre for alle.»¹⁰⁵ Kristne lag og foreninger ble ofte sett som foregangspersoner for moderne organisasjonsbygging og frivillighetsarbeid. Sosiale og

⁹⁹ Seland & Agedal, 2008:33

¹⁰⁰ Seland & Agedal, 2008:21f

¹⁰¹ Seland & Agedal, 2008:22

¹⁰² Tjelle, 2017:142

¹⁰³ Seland & Agedal, 2008:23

¹⁰⁴ Seland & Agedal, 2008:23f

¹⁰⁵ Try, 1985:10f;20ff

økonomiske endringer utover 1800-tallet, fra det tradisjonelle bygdefellesskapet til et mer moderne organisert samfunn, fordret en mer fastsatt organisering. Dette resulterte i nye foreninger som fikk en mer moderne form for frivillig organisering. Flere omtaler denne utviklingen av frivillige lag og foreninger som del av de generelle moderniseringsprosessene på 1800-tallet.

Bilde 3 Solli døper ved Vasshaug bedehus, Lenvik. Lenvik museum.

Mot slutten av 1800-tallet ekspanderte misjonsarbeidet, og det ble dannet flere misjonsforeninger - som skulle komplettere den kristne troen i landet. Flere mente at de mange moderniseringsprosessene hadde svekket kirkens betydning og religiøsiteten hos befolkningen. Geistligheten, på den andre siden, var redd for at

lekmannsbevegelsene skulle spre vranglære, samtidig som de også hadde en

religiøs motforestilling mot at lekmannsforkynnelse kunne legge grunnlag for frikirkelig organisering utenfor kirkens rammeverk. «Lammers-rørsla og andre lokale vekkingrørslar med frikyrkjeleg tilsnitt gav grunn til uro for framtida til statskyrkja».¹⁰⁶ Det kan være utfordrende å formulere en ensrettet konstallasjon for de store vekkellesbevegelsene som blomstret på slutten av 1800-tallet, men det kan være fruktbart å se på det enkle budskapet som ble forkynt som en utløsende faktor for den brede oppslutningen.

Den første tiden fant misjonsmøtene sted rundt om i private hjem, men i takt med den økende tilstrømning til organisasjonene ble det behov for egne forsamlingslokaler, som igjen bidro til fremveksten av bedehuskulturen. Bedehuskulturen fremmer egne forestillinger, den har et eget system, og egne ritualer og symboler som preger individer og grupper i dens tilknytning. Bedehuskulturen blir ofte omtalt som et særegent norsk fenomen, men også andre sammenlignbare land opplevde oppblomstring av vekkellesbevegelser og organisasjonsdannelser. Om enn i et annet omfang en det norske.

¹⁰⁶ Seland & Aagedal, 2008:28

Lekmannsbevegelsen har fostret mange store personligheter som også har gjort seg bemerket langt ut over landegrensene, slik også de norske vekkelsene har vært påvirket av vekkelse i andre land. Som *rosenianismen*», grunnlagt av prestesønnen og vekkelsespredikanten Carl Olof Rosenius. Rosenius kan ha vært inspirert av engelske og amerikanske nyevangeliske retninger.¹⁰⁷ Rosenius – med en luthersk nådeforkynnelse, preget av en frigjørende forkynnelse som la vekt på omvendelsen og helliggjørelsens nødvendighet. Budskapet var at Jesus allerede hadde sonet for våre synder og bevegelsens motto var «Kom som du er!»

4.2 Finnemisjon

Misjon rettet mot den samiske befolkningen har lange tradisjoner i Norge. Presten Thomas von Westen, ble ofte omtalt som *Samenes apostel*, for sitt engasjement for kristningen av samene på begynnelsen av 1700-tallet. Han foretok tre misjonsreiser til Troms og Finnmark for å undersøke de religiøse og sosiokulturelle forholdene blant den samiske befolkningen. (I nært samarbeid med dansk-norske myndigheter). På reisene erfarte han at samene hadde kjennskap til den kristne tro, mange var døpt og hadde innsikt i det kristne verdensbildet. En arv fra russisk-ortodoks misjon mot samene på 1600-tallet. von Westen rettet en særlig oppmerksomhet mot de samiske *noaidene*, samenes religiøse ledere, som del av misjonsarbeidet.¹⁰⁸ Samiske runebommer ble samlet inn og ødelagt av prester og misjonærer, slik at få av dem er bevart i dag. Anders Poulsens runebomme, beslaglagt av myndighetene i 1691, er den best bevarte og tilhører i dag *De samiske samlinger* i Karasjok.¹⁰⁹ Samenes tradisjonelle religiøse forestillinger ble ansett som overtro og avgudsdyrkelse. von Westens pietistiske tilnærming og maktbruk i misjonsarbeidet blir omtalt som brutal. Informasjonen om samenes religiøse forestilling, som han samlet inn på sine reiser, ble brukt for å få innsikt i den før-kristne samiske religionen for å senere benytte den i kristningsarbeidet. Det samiske samfunnet var i samtiden skriftløst, slik at de tilgjengelige kildene om samenes tradisjonelle religion er nedtegnet av misjonærer som hadde til hensikt å kristne samene. Til tross for metodene von Westen benyttet i kristningsarbeidet blir han i ettertid sett som en foregangsmann som innså betydningen av å benytte samenes eget språk i arbeidet. Misjonsarbeidet blant samene hadde også betydning for dansk-norske myndigheters territorialkrav over samenes tradisjonelle bosetningsområder, for å oppnå suverenitet over de

¹⁰⁷ Agedal B. S., 2008

¹⁰⁸ Kristiansen 2017:42

¹⁰⁹ Willumsen, 2022

attraktive kyst- og fjord-distriktene i Finnmark i en samtid før landegrensene fikk sin endelige utforming.

Norges Finnemisjonsselskap, også kalt Finnemisjonen, ble grunnlagt 28. februar 1888 etter initiativ fra Tromsøbiskop Johannes Nilsson Skaar, men fikk ikke offisiell organisasjonsstatus før i 1892, når vedtektene var fastsatt. Skaar satt som leder av styret i tidsrommet 1888-1893.¹¹⁰ Skaar fattet tidlig interesse for samiske spørsmål etter at han ble biskop i Tromsø, og kanskje opphavet til hans engasjement stammet fra et møte med to samebrødre året etter at han ble utnevnt til biskop. Historien forteller at biskopen, etter en visitas i Polmak, fikk skyss av to brødre ned Tanaelva. Når ferden var tilbakelagt, fikk han følgende avskjedshilsen:

Kjære biskop, glem nå ikke de små samene, men la oss få religionsundervisningen på vårt eget språk.¹¹¹

Kanskje var det disse ordene som; «...la den faste, sterke spire i biskop Skaars kjærlighet til samene og til hans levende interesse for deres åndelige nød».¹¹²

Et av vilkårene for ansettelse i Finnemisjonen var at emissærene hadde bakgrunn fra eller god kjennskap til samisk språk, kultur og tradisjon.¹¹³ Å legge til rette for at samene kunne få undervisning på sitt eget hjertespråk sto i kontrast til samtidens offentlige språkpolitikk. *Wexelsenplakaten* i 1898 la ytterligere begrensninger på muligheten til å benytte samisk i undervisning.¹¹⁴ Denne nye instruksjonen understreket norsk som undervisningsspråk, og at samisk bare skulle benyttes som hjelpespråk i unntakstilfeller. Tilstramningen av fornorskingsdirektivet i skoleverket ble også gjeldende for kirken.¹¹⁵ Instruksjonen førte til strømninger innad i kirken, hvor flere prester støttet seg til den lutherske tilnærmingen om at det kristne budskapet skulle formidles på folkets morsmål, mens andre handlet ut fra gjeldende språkpolitikk, hvor bruk av samisk språk blant elever kunne medføre fysisk avstraffelse. Gjennom skoleinstrukser og lovverk iverksatte norske myndigheter en språkpolitikk som frarøvet samene deres eget språk, selv om geografiske og befolkningsmessige forhold bidro til at fornorskingsprosessen fikk ulik utforming innad i det samiske

¹¹⁰ Lye, 1999:17

¹¹¹ Steen, 1963:16

¹¹² Steen, 1963:17

¹¹³ Lye, 1999:18

¹¹⁴ Niemi, 2017:140

¹¹⁵ Niemi, 2017:140

miljøet.¹¹⁶ Norges Finnemisjonsselskap ble med andre ord toneangivende i sin samtid ved å drive opplæring i den kristne tro og undervisning på samisk. I neste avsnitt forflytter vi oss med sjumilssteg fremover til Sollis tid i Samemisjonen.

Det var Finnemisjonen som gav Solli stipend, og dermed gjorde det mulig for ham å gjennomføre en grunnleggende utdanning ved *Det Norske Lutherske Indremisjonsselskaps bibelskole* i Oslo, ofte bare omtalt som Bibelskolen. Solli ble ansatt som emissær i Norsk Finnemisjonsselskap, ofte omtalt som Samemisjonen, fra 3. mai 1925, hvor han den første tiden arbeidet på aldershjemmet i Kautokeino mens han leste samisk.¹¹⁷ Bibelskolen har tradisjonelt hatt nær tilknytning til Den norske kirke, etter mottoet *kirken om formiddagen og bedehuset om ettermiddagen*. Bibelskolen i Oslo fremmet haugiansk lekmannsforkynnelse. En slik forkynnelse vektlegger pietistisk tankegods der personlig troserfaring står sentralt. Det er grunn til å tro at Solli hentet inspirasjon fra utdanningen her, da hans tilnærming til samene, og ikke minst egen gjerning, i stor grad preges av en nøktern livsførsel og et inderlig forhold til Gud.

I Skaars samtid var det fremdeles det kollektive som anga retning for misjonsarbeidet. Det var om å gjøre å assimilere samene inn i norsk kultur, tradisjon og språk, fordi de ennå ikke befant seg der. Solli endrer perspektivet, fordi den norske folden i seg selv er noe utydelig. Nordmenn og samer er på mange måter så forskjellig at det viktige ikke er å få *dem* inn i *vår* fold, men å få de ulike «foldene» til å holde sammen i sin ulikhet. Solli måtte selv lære seg samisk språk, ikke for å bli samisk, men for å lære og forholde seg til samene slik at han kunne virke og leve sammen med dem. Tilsvarende måtte samene lære å leve i fellesskap med nordmenn. Det har også vært hevdet at Skaars statskirketilknytning bidro til at finnemisjonen tilstedeværelse i Finnmark kunne anses som et forsøk på å motvirke frikirkedannelser i området, samt at kirken og myndighetene fikk anledning til å holde læstadianismens utbredelse under oppsikt.

Etter sammenslåingen av Norsk Finnemisjon og det Norsk-lutherske finnemisjonsforbund i 1925 ble organisasjonens formålsparagraf videreført; «Misjonens formål skulle fremdeles være å drive indremisjonsarbeid blant samer i Norge på bibelsk og evangelisk luthersk

¹¹⁶ Andersen, 2003:250

¹¹⁷ Steen, 1963:109

grunn». ¹¹⁸ Samemisjonen mål var først og fremst forkynnelse og opplæring i den kristne tro på samisk. Men tilbakemeldingene fra emissærene tilkjennega at samene ikke bare var i åndelig nød, men at også den sosiale nøden var stor. Det var med andre ord et stort behov for å avhjelpe fattigdommen og armoden blant samene, i tillegg til å bidra med åndelig føde. Det har senere vært hevdet at flere av misjonens institusjoner som ble opprettet for å avhjelpe den sosiale situasjonen, bidro til en kulturell fornorsking av samene, selv om det tilsynelatende formålet var; «...at fremhjelppe finnernes aandelige vækst ved at binde dem til os i kjærlighed». ¹¹⁹ Det kan av den grunn fremstå som at misjonens sosio-diakonale virksomhet, til tross for intensjonen, ga mindre rom for å ivareta samisk språk og kultur.

Han (Solli) lærte å gå i de ferdige gjerninger. Alt han gjorde var en tjeneste for Gud. Om han talte Guds ord i et møte, om han stelte de syke, vasket og skurte golv eller redde ei seng, det var Guds gjerning han gjorde. Alt arbeid var Herrens, og han utførte det med kjærlighet. ¹²⁰

4.3 Solli som omreisende emissær i Samemisjonen

Turen fra Alta til Kautokeino var en opplevelse. Jeg reiste med postruta – som fulgte en oppstaket vei mellom fjellstuene innerter vidda. I høydene var det ennå godt vinterføre, og de spreke kjørereinene langet ut så snøklumpene skvatt fra klovene. ¹²¹

Våren 1925 reiste Solli med båt til Alta, før turen gikk videre med rein og slede over fjellet til Kautokeino. ¹²² Etter en fire dagers reise gjennom vakre naturområder, kunne han endelig skue ut over tettstedet Kautokeino fra et høydedrag. Stedet fremsto så lite i forhold til den storslagne vidda han akkurat hadde tilbakelagt. Den første tiden skulle han arbeide på Finnemisjonens aldershjem samtidig som han fikk samiskundervisning. Til tross for at han slet med å lære seg samisk, var han fast i troen på at dersom Gud hadde utsett ham til forkynnelse hos samene, ville Han også hjelpe ham med å lære språket. ¹²³ Gjennom arbeidet på aldershjemmet kunne han lytte til praten mellom de eldre, noe som var til god hjelp i språkopplæringen, før han etter hvert forsiktig kunne delta i samtalene. Snart behersket han språket, og utpå høsten kunne han legge ut på sin første misjonsreise med rein og slede til

¹¹⁸ Lye, 1999:86. Etter sammenslåingen ble navnet endret til *Norsk Finnemisjonsselskap*, men ofte omtalt som Samemisjonen. Fra 1966 *Norges Samemisjon*.

¹¹⁹ Lye, 1999:56

¹²⁰ Thu, 1978:57

¹²¹ Hanssen, 1974:15

¹²² Hanssen, 1974:15

¹²³ Solli, 14.05.1925

Østfjellet.¹²⁴ Sollis liv i misjonens tjeneste var i gang, med alle de utfordringer og muligheter det ville bringe med seg.

Emissær stammer etymologisk fra fransk i betydningen *utsending*, mest kjent i betydningen omreisende legpredikant.¹²⁵ Det er usikkert når tittelen emissær har blitt en vanlig betegnelse i norsk sammenheng, men forbindes ofte med 1800-tallets vekkelsesbevegelser og lekmannsforkynnelse. Emissærene var i stor grad rekruttert fra folket, fra samfunnslag som bønder, fiskere og håndverkere som i regi av ulike misjonsorganisasjoner reiste rundt som legmannsforkynnere. Ofte hadde de ikke annen teologisk utdannelse enn hel- eller halvårskurs på bibelskole før de, i regi av ulike religiøse misjonsorganisasjoner, reiste rundt for å forkynne det kristne budskap, samt for å lære andre om den kristne tro, som regel på bedehus.

Aldri oppnådde han vel den status som kollegaen misjonæren skulle få, men så kunne han da heller ikke berette om farlige turer i jungelen, tryllemidler eller onde ånder som brølte i sinne når Jesu navn ble nevnt.¹²⁶

Sitatet illustrerer emissærens noe underlegne rolle i forhold til misjonæren. Emissærer er like forskjellige og sammensatt som alle andre mennesker, men et tradisjonelt særtrekk er at alle har opplevd et personlig kall fra Gud om å forkynne den kristne tro, og mange var viden kjent for sine talegaver. Omreisende emissærvirke kunne til tider være en ensom og rotløs tilværelse, der de turnerte rundt til små bygder og tettsteder. Innkvarteringen var primært hos private, med de muligheter og utfordringer det kunne føre med seg. Rommet de ble tildelt ble ofte kalt *emissærlem* eller bispesalen.¹²⁷ Om det var krevende for predikanten å få et nærblikk på andres familieliv på reisene, kan det nok hende at ikke alle i huslyden var like begeistret over å få en fremmed overnattingsgjest som gjerne skulle vartes opp og tas hensyn til.

Emissærenes tid hører med til norsk kristenliv fra andre halvdel av 1800-tallet, en samtid da kristen-Norge ble organisert innenfor rammene av et interessefelleskap. Misjonsorganisasjoner vokste frem, hovedsakelig under en statskirkelig paraply, med god hjelp fra den lokale presten. Misjonsorganisasjonene kunne rette seg mot både indre- og ytre misjon. Misjon blant samene sto i en særstilling; den fant sted innenfor landets grenser, men til et folk som ikke var «helt norske». Siden den nordnorske historikeren Gerhard Schøning midt på

¹²⁴ Hanssen, 1974:15. Fjellovergang mellom Karasjok og Kautokeino.

¹²⁵ Naob.no, u.å. Emissærer eksisterer ennå i dag, men i langt mindre målestokk enn tidligere.

¹²⁶ Hyld, 2006:7

¹²⁷ Tjeltveit, 1987:69; Hoem, 2017:172

1700-tallet fremsatte sine teorier om en samisk innvandring til Finnmark fra Sibir, ble samene betraktet som et fremmedelement i Norge.¹²⁸ Det var av den grunn viktig å innlemme samene fullt og helt i det norske samfunnet både religiøst, kulturelt og nasjonalt. Misjonen skulle bidra til dette, og emissærene var derfor et sentralt element i å realisere dette målet ifølge samtidens betraktningssmåte.

Emissærene reiste ofte til de små bygdene, hvor de fikk god kontakt med bygdefolket. Ofte ivaretok de den religiøse omsorgen som stedets prest ikke rakk over, som sjelesorgsamtaler, og de besøkte gjerne aldershjem og steder hvor beboere ikke kom seg til gudstjenester eller møter. Reiserutene emissærene brukte var i hovedsak fastsatt i fellesskap med organisasjonen de tilhørte, og det ble sendt bud til de ulike bygdene om når de kunne vente emissæren. Fikk forkynnelsen gjennomslag, kunne emissærene *stå i vekkelse* lenge, ofte flere uker på samme sted. De første emissærene reiste særlig i vinterhalvåret, mens de utøvde sitt yrke i den varme årstiden. En kjent oppfatning av den gjennomsnittlige emissæren var at han var en pent kledd aldrende mann, som ofte ankom med reisekoffert i en hånd og emissærvesken i den andre.¹²⁹ I den første emissærtiden ble møtene gjennomført i private hjem eller ute når været tillot det. Senere, når bevegelsene spredte seg og tilstrømmingen større, ble møtene gjennomført på bedehus.

Solli omtaler sjelden sine møter/arrangementer i større forsamlinger på bedehus eller bygdehus, han er mer opptatt av møtet med den enkelte, noe som kan være et uttrykk for dreiningen i hans strategi og misjonstenkning. Det ser ut for at Solli er i ferd med å bevege seg bort fra organisasjonsmodellen som er kollektivt orientert, der samene skal bli som oss, og tilhøre folket som gruppe, mot en mer individuell tenkning der *den enkelte* blir viktig. Dette er nyevangelismens budskap; bli alt det *du* kan bli, ikke det *vi* allerede er. Kristelig sett er Solli dermed på vei mot postmodernitetens religion der enhver kan realisere sitt potensiale og bli mer enn det en allerede er. Målet er det som enda ikke er realisert. Det at han også har blikk for det somatiske (kroppens helse), harmonerer med senmodernitetens kobling mellom helse og frelse – det er to sider av samme sak. Dette er en tankegang som i utgangspunktet ikke hørte hjemme i det eldre organisasjonssamfunnet, der det var det kollektive som var målet.

¹²⁸ Mardal, 2017

¹²⁹ Fossåsskaret, cop. 1987:69

Det innblikket vi får i Sollis beretninger omhandler ofte forkynnelse til få eller enslige. Like viktig som forkynnelsen var menneskemøtene, noe som kanskje forklarer Sollis diakonale perspektiv.¹³⁰ Solli tok vare på mennesker i hans omverden. Kanskje var det i slike møter Solli fant sin gjerning meningsbærende og givende, å dra omsorg for de svake og forkynne for de som sjelden fikk mulighet til å høre Guds Ord?

4.4 Fra sameemissær til selvstendig predikant

Didrik T. Solli så frem til å begynne sitt virke som emissær i Finnemisjonen, og derigjennom reise rundt og forkynne for Norges nordligste befolkning. De sosiokulturelle forholdene blant samene gjorde et sterkt inntrykk på Solli, for svært mange av samene levde i stor fattigdom og det var få sosiale velferdsordninger. Trolig var det Sollis møte med nøden i Finnmark som var utslagsgivende for at han nettopp der fant størst mening i sitt virke. Blant samene tok han til takke med det fellesskapet og husværet samene hadde å tilby, enten det var i torvtekte naust, falleferdige bygninger eller gammer som familiene delte med husdyrene.¹³¹ Det var særlig i spredtbygde strøk at forholdene var kummerlige, og det er viktig å påpeke at Solli aldri anså seg som *for stor* til å bo under samme tak som samene. Mange av samene hadde dårlige klær og manglet hygieneartikler, men for Solli; «...er vi fattige alle sammen, og vi skal hjelpe hverandre». Således kunne han dele ut klær og sanitærprodukter samtidig som han opprettholdt de gode relasjonene til de han møtte på sin ferd.

Bilde 4 Didrik T. Solli, ukjent årstall. Lenvik museum.

Mange av beretningene Solli forteller fra sin tjeneste i Finnmark skildrer møter som fant sted i lavvoer på fjellet hos reindrifts-samene, ofte etter lange strabasjose reiser med rein og slede. Han beretter om møter med enkeltmennesker på små, bortgjemte steder, som bare kunne nås til fots eller på ski. I andre tilfeller avdekket han at eldre, som var tatt inn i privat pleie, ikke fikk omsorgen som forventet. For alle disse menneskene leste han Guds Ord, han ba for dem, og i mange tilfeller vasket og lagde han mat for å hjelpe dem.

¹³⁰ Diakoni omtales som «evangeliet omsatt i praksis», i kirkelig kontekst om omsorgstjeneste gjennom inkluderende fellesskap, kamp for rettferdighet og vern om skaperverket.

¹³¹ Hanssen, 1974:29f. Lye, 1999:28

Det har vært særs vanskelig å finne pålitelig informasjon om hvorfor Solli var så opptatt av samene og det samiske, men det finnes noen hint i tekstene, da han beskriver sin fascinasjon for det samiske og at han føler seg hjemme blant den samiske befolkningen. Allerede som barn fant han veien til reindriftssamenes lavvo hvor han fikk den første smak av bålcaffe og tørket reinkjøtt, og henga seg senere til dagdrømmer om å få være en del av samenes livsstil og kultur:

Å, tenk om jeg kunne fått fare med samene (...) Det var liv, det. Noe annet enn å traske omkring i Sollidalen dag etter dag, tenkte jeg.¹³²

4.5 Helbredelsespredikant

Helbredelse ved bønn var for Didrik en del av evangeliet.¹³³

På mange måter kan det hevdes av vi bygger fremtidens erfaringer på fortidens historie. Det blir ofte hevdet at vi lever i et stadig mer sekularisert samfunn, hvor både Den norske kirke og andre trossamfunn merker en nedgang i antall medlemmer. «Derfor er det interessant å merke seg at gamle og folkelige trosforestillinger fortsatt er livskraftige i vårt moderne samfunn».¹³⁴ Trosforestillinger henviser til en tradisjonell praktisk bruk av kristen tro, som i et nordnorsk perspektiv ofte omtales som *læsing*.¹³⁵ Det kan være nærliggende å tro at læsing som fenomen har oppstått i en samtid hvor leger var mangelvare eller det var lange avstander, noe som medførte at folk måtte klare seg som best de kunne på egenhånd. Læsertradisjonen fremstiller en livsoppfatning der mennesket, naturen og Gud er ett, og blir ofte knyttet opp mot en samisk livsforståelse. Dette er derimot en oppfatning som ikke kan verifiseres. Selv om læsing er et kjent fenomen for de fleste nordlendinger, var dette gjerne et tema det helst ikke ble snakket høyt om. Med andre ord har læsingen tradisjonelt vært noe som fant sted i det stille og en tjeneste som ble formidlet via bekjentskaper. Læseren tok ikke betalt for sitt virke, siden denne bare var en formidler, det var Gud som skulle takkes. For det var ikke ordene som ble lest som var til hjelp, men kraften i Guds ord som ble lest.

¹³² Hanssen, 1974:1f

¹³³ Thu, 1978:81

¹³⁴ Henriksen, 2019:13

¹³⁵ Bruk av kristne bønner for hjelp eller helbredelse i hverdagen.

Det «gamle» er en forståelse av tilværelsen med utgangspunkt i det kollektive, der det er en klar dikotomi mellom «vi» og «de andre». «Vi» er den gruppen som har definisjonsmakten, den dominerende gruppen, og «de andre» er de som må lære å innordne seg i «vår» verden. Det nye er at denne differensieringen mellom «vi» og «dem» brytes ned, slik at det ikke lengre er noen dominant gruppe og ingen gruppe som må endre seg for å tilfredsstillere hegemoniets krav.

I et moderne perspektiv har vi fått bli kjent med Joralf Gjerstad, også kjent som *Snåsamannen*.¹³⁶ Han var viden kjent for sine evner til å helbrede, og det hevdes at mer enn femti tusen mennesker har søkt hjelp hos ham, enten personlig eller pr. telefon gjennom tidene. Flere har hevdet at de har fått hjelp av Gjerstad, uten at dette kan dokumenteres vitenskapelig. Han tilkjenner et kristent livssyn, og det fremheves at han ikke tok betalt for sine tjenester. Gjerstads praksis står i diametral motsetning til det som er kjent fra andre nyere helbredelsespredikanter, herunder Svein-Magne Pedersen.¹³⁷ Pedersen er tilknyttet pinsebevegelsen, og har gjennom en årrekke aktivt tilbudt forbønn og helbredelse mot betaling via media og gjennom teletorgtjenester. Pedersen har meningsfeller, eksempelvis Jan Hanvold, en norsk predikant og tv-gründer, som i en NRK-dokumentar ble omtalt som *Pengepredikanten*.¹³⁸ Gjennom sin døgnåpne tv-kanal tilbyr Hanvold frelse og helbredelse, samtidig som han samler inn pengegaver. På sin egen kanal har han hevdet at; «Jo mere du gir, dess mere velsigna blir du. Det er ikke meg som sier, det er Guds ord som sier det. Jo mere du gir, dess mere, da, får du».¹³⁹ Det fremstår som om Svein-Magne Pedersen er en av helbredelsespredikantene som ofte får sendetid hos Visjon Norge.

Tradisjonelt reiste helbredelsespredikantene rundt på vegne av en organisasjon, slik Solli representerte Samemisjonen. Solli gikk i sin tjeneste over fra å være en organisasjonens utsendte medarbeider til å selv representere Gudsriket i kraft av det budskapet han forkynte. Sollis overgang til å reise fritt, uten å opptre på vegne av en misjonsforening, bidro til at han på mange måter ble en overgangsfigur mellom det gamle og det nye. Han forlot det kollektive, fellesskapet som hadde omsluttet predikantens tjeneste, til fordel for den moderne tids kristenpraksis der den karismatiske lederen opptrer på en mye mer selvstendig måte enn

¹³⁶ 1926-2021.

¹³⁷ 1948-. Norsk predikant, evangelist og leder for stiftelsen *Misjonen Jesus Leger*.

¹³⁸ 1951-. Norsk predikant, pastor og grunnlegger av den kristne tv-kanalen Visjon Norge. <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/2016/MDDP11001316>.

¹³⁹ Programmet *Studio direkte* på Visjon Norge, sendt 20. januar 2021.

tidligere og etablerte individet selv som formidleren av det kristne budskapet. Svein Magne Pedersen og Jan Hanvold har dratt dette enda lengre og har etablert en forkynner- og helbredelsespraksis som man vel kan hevde ikke lengre inneholder noe kollektivt fellesskap. Deres amerikaniserte forkynnerpraksis bryter på sett og vis med alle de kollektive strukturene man tradisjonelt har hatt i Norge, hvor det ikke er noen som sender og knapt noen som mottar. Individet står både som sender og mottaker – og det er tilstrekkelig. Der Solli var en forkynner som innga tillit i sin forkynnelse og gjerning, uten bakenforliggende motiver, kan det stilles spørsmål ved troverdigheten ved Pedersens og Hanvolds praksis, begge predikantene har tiltrukket seg medias oppmerksomhet for pågående og manipulerende retorisk forkynnelse – for egen vinning.

Kanskje kan det hevdes at mennesker som Hanvold og Pedersen viderefører noe av det gamle maktperspektivet i en ny form. Individet plasseres i sentrum, men likevel innenfor den gamle maktstrukturen. «Vi» og «de andre» har andre ståsteder enn før, men maktperspektivet er det samme. Det er en privilegert Vi-gruppe og en Andre-gruppe som står utenfor. De Andre må bli som «oss». Kanskje hadde Solli et litt annet perspektiv; hans «vi-gruppe» ligner på en måte mer Arvid Hanssens vi-gruppe, som er de som står nederst i samfunnets makt-hierarki. Sollis Gud harmonerer med Hanssens «Fader armod».¹⁴⁰ Sollis mat passer sammen med Hanssens «Englebrød», og hans fellesskap stemmer overens med Hanssens «Søsken på Guds jord».¹⁴¹ I Sollis forkynnelse blir maktens grep vendt opp ned slik at Hanssen gjorde det gjennom sine bøker. De som tar imot slike ord, blir alle «Småkarer under frostmåne».¹⁴² Søndagens høymesse er bra nok, men minst like viktig er hverdagens viser i støa med sommarvind og nordavindsvals. En kan, slik jeg ser det, forstå hvorfor Arvid Hanssen så noe mer i Didrik T. Solli enn en emissær utsendt for å omvende samene til norsk kristendom. Kanskje så han at Sollis håp hadde sterke hender som kunne snu religionens maktspråk slik at den ga fornyet styrke til de som trengte en pause i hverdagen for derved å få ny kraft til å møte skipperens vilje for livet.

Gjennom sin egen helbredelse fra tuberkulose opplevde Solli et kall, hvor han hovedsakelig ønsket å vitne for andre mennesker om hvordan han selv hadde opplevd frelse og helbredelsens krefter. Etter at han selv erfarte å bli frelst gjennom bønn, legedom ved Jesu

¹⁴⁰ Boktittel. Arvid Hanssen. 1990.

¹⁴¹ Boktittel. *Englebrød*. 1985/*Søsken på Guds jord*. 1981. Arvid Hanssen.

¹⁴² Boktittel. 2000. Arthur Arntsen og Arvid Hanssen.

død på korset, var det på samme tid hans brors dødsfall og hans egen senere livstruende sykdom som bidro til å forme Sollis inntreden i kristen livstolkning. En av informantene oppgir at Solli gjennomførte offiserskurs hos Frelsesarméen etter folkehøyskolen, og at han en kort periode arbeidet for bevegelsen, men at han ikke følte at han fikk forkynne Guds Ord slik han ønsker innenfor deres rammer. Først i emissærrollen og senere som fritt reisende predikant kunne han bruke sin egen helbredelsesopplevelse som eksempel i sin forkynnelse. Vi har sett at Solli var inspirert av samtidens vekkelserbevegelser, med vekt på vekkelserbevegelser som hadde tilknytning til statskirken. Felles for både kirketilknyttede religiøse organisasjoner og frikirkelige forsamlinger er betoningen av nådegaver og åndsåd. Helbredelse ved bønn og håndspåleggelse har vært kjent siden Jesu tid:

Og disse tegnene skal følge dem som tror: I mitt navn skal de drive ut onde ånder, de skal tale nye tungemål (...) når de legger hendene på syke, skal de bli friske.¹⁴³

I den kristne tradisjonen er håndspåleggelse et symbolsk uttrykk for formidling av en særegen kraft under gjennomføringen av kirkelige ritualer som dåp, konfirmasjon og nattverd. Noe som står i kontrast til karismatiske forsamlinger hvor enkeltmennesker, gjerne predikanter, blir ansett å inneha nådegaven. Solli, som selv hadde opplevd å bli helbredet ved bønn og håndspåleggelse av sin onkel, bebudet alltid at helbredelsen kom fra Gud. Hans helbredelse bidro sterkt til hans teologiske forankring og bibelske lære som emissær og predikant. Solli anså helbredende evner som en nådegave som ikke kunne omsettes i penger, men var forbundet med et liv i pakt med Guds ord.

4.6 Etableringen av Hvilehjemmet Lunden

Det har vært utfordrende å finne opplysninger som peker mot en bestemt årsak til at Solli sluttet som samemissær og vendte nesen hjemover hvor andre arbeidsoppgaver ventet. Solli var ansatt som kretssekretær i Troms krets av Samemisjonen, en mer administrativ stilling, hvor han kunne ha sitt nye hjem i Rossfjord som fast utgangspunkt. Til gården Solheim i Rossfjord kom Solli i 1937 med kone, fem barn, noen bibelkvinner og to kyr.¹⁴⁴

¹⁴³ Mark 16:17f

¹⁴⁴ Solli, 2004

Gjennom sine år på reiser for Samemisjonen hadde Solli opparbeidet seg en stor kontaktflate, og et godt omdømme som forkynner og helbreder. Da Solli sluttet med sine reiser, hvor mennesker hadde hatt anledning til å møte ham, søkte mange syke og trengende mennesker istedenfor (til ham) til Solheim for forbønn og hjelp. Mennesker fra fjern og nær. Flere informanter forteller om hvordan barna på Solheim ofte måtte sove flere i samme seng eller laget seg senger i fjøsen i sommerhalvåret for å gi plass til alle som søkte hjelp hos Solli.

Bønn for syke ble tidlig en integrert del av Sollis tjeneste, og var en selvfølgelig del av hans tjeneste for Gud.¹⁴⁵ For Solli var bønn om helbredelse en del av evangeliet. Selv om han den første tiden var både nølende og usikker når mennesker ba ham legge hendene på dem og be, ga andres tiltro til ham større frimodighet i tjenesten. Tilstrømmingen av mennesker til Solheim kunne være utfordrende for husholdningen, og familien måtte ofte gjøre tilpasninger i hverdagen og være kreative slik at alle gjestene fikk en plass å ligge og alle skulle få mat. Langsomt vokste det frem en tanke om å bygge et hvilehjem hvor Solli kunne ta imot ensomme, syke og trengende. Solli følte seg ledet av Gud til å bringe frem en løsning slik at han kunne ta imot de som trengte kjærlighet og omsorg i Guds navn. Igjen søkte Solli råd hos onkel Theodor, og med hans støtte søkte Solli ut for å kunne virkeliggjøre denne drømmen.

På sine reiser fortalte Solli gjerne om sine tanker om å bygge et hvilehjem i Rossfjordstraumen. Solli ble ofte invitert til å tale både i de frie menighetene og menigheter som hadde nære relasjoner til statskirken over hele landet. Mange hevder at Solli ved flere anledninger ble invitert til medlemskap i frie organisasjoner, men det kan også hevdes at han ikke ønsket å binde seg opp mot en organisasjon og han beholdt sitt statskirkemedlemskap hele livet.

Didrik var en enkel Herrens tjener, ubemidlet, og uten faglig kompetanse i en så stor sak som et hvilehjem. Hvordan skulle dette gå til?¹⁴⁶

Bilde 5 Didrik T. Solli,
Finnmarkshilsen

Underveis i sin reisevirksomhet fortalte Solli om sine planer, mange ønsket å støtte ham i arbeidet og det ble donert penger til saken. Samtidig brøt 2. verdenskrig ut og Norge ble

¹⁴⁵ Hanssen, 1974:58

¹⁴⁶ Thu, 1978:

okkupert, med alle de ringvirkninger det førte med seg. Likevel kom det stadig bidrag til hvilehjemmet, som alle fikk en skriftlig takk og kvittering tilbake fra Solli. Et tidkrevende arbeid som bidro til opprettelsen av Bladet Brevet. De første utgavene av Brevet var et stensilert ark hvor han takket for bidragene til hvilehjemmet og korte evangeliske artikler til kristelig oppbyggelse.¹⁴⁷

Etter krigen hadde Solli samlet inn om lag 50 000 kr til hvilehjemsaken, men utfordringer og restriksjoner la bånd på muligheten for byggestart fordi alt tilgjengelig materiale var forbeholdt gjenreisningen av boliger. Solli så av den grunn etter andre løsninger, og fikk høre om en brakke i Trondheim som kunne passe til formålet.¹⁴⁸ På sin reise sørover fikk en av hans bekjente ordnet det slik at Solli fikk møte daværende kronprins Olav på slottet. Etter henvendelse til *Det kongelige hoff* for å få bekreftet møtet, fikk jeg tilbakemelding om at kronprinsens adjutantbok for 1946 mangler.¹⁴⁹ Solli omtalte selv møtet senere som hyggelig, hvor de snakket om Finnmark og Solli fikk legge frem sine tanker og visjoner om et hvilehjem i Rossfjordstraumen og manglende tilgang til materialer.¹⁵⁰ Om det var dette møtet eller Sollis iherdige innsats overfor myndighetene som var utslagsgivende vet ingen, men Solli fikk tilslag på brakken i Trondheim, som ble reist høsten 1947.

Selv om Solli var lederskikkelsen ved hvilehjemmet og sto for den daglige driften, reiste han fortsatt så ofte han kunne ut med Guds Ord. Han satte spesielt pris på gjensyn med den samiske befolkningen, hvor han holdt møter, ba for syke og bidro i arbeidsoppgaver, på samme måte som da han reiste i Samemisjonen. Ved hjelp av et stipend fra Eckbos legat reiste han land og strand rundt og holdt foredrag om samene.¹⁵¹ Her viste han også kortfilmen *Flyttfolket* som var laget i samarbeid med fotografen Egil Ebersson.¹⁵² Gjennom filmen forsøkte han å formidle om den vakre naturen på Finnmarka, om hans opplevelser på sine reiser til lands og til vanns, om samenes kamp for tilværelsen, men aller mest om samene som folk, slik han hadde fått bli kjent med dem.

¹⁴⁷ Thu, 1978:91f

¹⁴⁸ Hanssen, 1974:59

¹⁴⁹ Beck, 2020

¹⁵⁰ Hanssen, 1974:62; Thu, 1978:99f

¹⁵¹ Hanssen, 1974:58. Eckbos legat er en allmenntilgjengelig stiftelse som yter bidrag til enkeltpersoner eller organisasjoner som faller inn under legatets formål.

¹⁵² Solli, u.å.

Etter som Solli ble eldre, kom tiden for å la yngre krefter overta driften av hvilehjemmet. Barna var for lenge blitt voksne og var flyttet sørover. Kanskje var det lengselen etter mer tid med barna som bidro til at Solli slo seg ned i Kristiansand, på Jørgines hjemtrakter? I nye omgivelser fortsatte Solli sin tjeneste for Gudsriket, telefoner fra syke og trengende som ønsket hjelp. Brev fra nødstilte som ønsket forbønn fant veien til Sollis postboks, men også takkebrev fra mennesker som hadde fått hjelp. Brev som uttrykte takknemlighet for Guds hjelp i en trengende stund. Brev som ga Solli mot til å fortsette tjenesten så lenge helsa tillot det. Didrik Trulssen Solli døde i Kristiansand 17. mars 1989 etter et langt liv i Herrens tjeneste.

Bilde 6 Didrik og Jørgine Solli, Lenvik museum.

5 Avsluttende refleksjoner

Tekstmaterialet som nå er gjennomgått, viser helt klart et sammensatt bilde av Didrik T. Solli. Men hvem var han? En Herrens tjener, eller en selvforherligende helbredelsespredikant? I det følgende deles analysen opp i tre deler. Den første diskuterer Solli selv – er han en Herrens tjener eller en selvforherligende helbredelsespredikant? Dernest kommer to deler som begge ser på utviklingen hos Solli; fra bondesønn til sameemissær, fra sameemissær til helbredelsespredikant og videre til hvilehjemsetablerer. Selv om utviklingen hos Solli her ilegges en skjematisk inndeling, så er det viktig å påpeke at han bar med seg alle sine roller gjennom hele livet.

5.1 En Herrens tjener eller en selvforherligende helbredelsespredikant?

Solli omtaler seg gjentatte ganger som Herrens tjener, en betegnelse som også brukes hyppig av Erling Thu, mens kun sporadisk hos Hanssen. For å forstå hva som ligger i betegnelsen Herrens tjener kan vi se til Paulus; «En Herrens tjener må ikke ligge i strid, men være vennlig mot alle, dyktig til å undervise, villig til å tåle ondt,...».¹⁵³ En Herrens tjener blir i så måte et svært sterkt symbol på det å være en kristen, noe som tilsier at alle døpte er i tjeneste for Gud og et sendebud for Hans rike her på jorden. Av den grunn er det viktig at man som en Herrens tjener opptrer med en bestemt tålmodighet, verdighet og karakter. Samtidig er disse særpregene bare et fåtall av de karakteristikker som Guds ord benytter om det å være en Herrens tjener. I tillegg brukes Herrens tjener i et kristent perspektiv om store bibelske skikkelser, som Adam, Moses og Jesus, og man kan ikke unngå å legge merke til at både Solli og Thu likestiller Solli med disse. Er det et tegn på hybris å sette seg selv i samme kategori som kristendommens største skikkelser?

I tillegg omtales Solli som ydmyk, og at han så samene i et annet perspektiv enn mange av de andre emissærene, ved at han viste respekt for deres kultur og tradisjon, og han behandlet dem som likemenn. På en snedig måte løfter han opp seg selv, gjennom å påpeke sine gode holdninger til samene, i kontrast til sine kollegaer i misjonens tjeneste. Det Solli gjør (også Thu) fremstår som en kontrollert styring av informasjon om egen person. Dette er selvsagt ikke noe kun Solli gjør, for det ligger i menneskers natur å styre den informasjonen som blir

¹⁵³ 2. Tim 2:24

gitt om oss. Her kan det være fruktbart å trekke veksler på sosialantropologen Erving Goffmans såkalte *dramaturgiske metafor*, en teori hvor han hevder at sosiale fellesskap dannes gjennom interaksjoner eller relasjoner mellom mennesker, utspilt som roller i en scene.¹⁵⁴ Med begrepene *frontstage* og *backstage* viser Goffmann hvordan vi mennesker opptrer i samhandling med andre; *frontstage* viser til det ansiktet (bildet) man presenterer offentlig, på hvilken måte vi viser oss selv for andre. Mens *backstage* derimot peker mot den man er i den privat sfære, sammen med sine nærmeste – et sted hvor man kan forlate rollen. Det handler med andre ord om å styre inntrykkene andre mennesker får av deg, samtidig som man også har en privat sfære kun de aller nærmeste får tilgang til.

På scenen vil man vise seg fra sin beste side, og i Sollis presentasjon av seg selv, betegner han seg som en Herrens tjener. Han er ydmyk, likestiller seg med samene, er opptatt av å hjelpe andre og utviser stor omsorg for mennesker over hele landet, for å nevne noe. Samtidig vet vi at han forlot kone og barn for å utøve misjonsgjerningen, i en tid med store omveltninger og armod. Vi vet også at han reiste på en subsidiert jordomseiling som varte i flere måneder fortsatt mens barna var små. Det er derav mulig å fastslå at Solli nok i større grad prioriterte andre før familien sin. Og kanskje er det derfor vi leser lite om Solli som familiefar, en rolle han kanskje ikke behersket særlig godt, mens vi derimot, med få unntak, kun hører om alle de mennesker som beundrer og ser opp til Solli? Vi får noen glimt av hans kone i teksten, hvor han takker henne for innsatsen på hjemmebane mens han arbeider. Kan dette være et eksempel på forpliktelse, noe han følte at han måtte gjøre, siden mye av hans tid går med til tjenesten mens hun er hjemme med det daglige ansvar for barn, husholdning og gårdsdriften. Eller er det rett og slett slik tekster ble forfattet på den tiden? (Litteratur fra forrige århundre tenderer mot å omtale menn og deres livsverden, mens kvinner og deres samfunnsrolle har kommet i bakgrunnen).

For hva skjer *backstage* – det som foregår når teppet har falt? Det som kanskje skyves mer til side i narrative som presenteres, er selvsagt de av mer negativ art. Gjennom Sollis engasjement for samene og menneskene som søkte helbredelse, kom familien i bakgrunnen. Solli reiste rundt og tok vare på andre mennesker, mens familien på mange måter måtte klare seg selv, og dette var ikke noe han ønsket å vise andre, i alle fall er familien hans beskjedent

¹⁵⁴ Tjora, 2022

representert i tekstene. Dersom dette hadde vært noe som var kommet frem ville det ha nyansert det bildet som Solli ønsket å formidle om seg selv. Dette kan fremstå som kritikk av Solli, men er heller ment for å synliggjøre dynamikken som finnes i alle mennesker. For selv om det som foregår bak scenen ofte kan være negativt, så er det selvsagt også gode ting som skjer når offentlighetens lys har sluknet. Ingen mennesker er feilfrie, også Solli har sine feil og hans dedikasjon for nødstilte og trengende kan ha vært på bekostning av hans nærmeste.

5.2 Fra bondesønn til sameemissær

Gud hadde gitt Didrik liv og helse. Dette store underverk kunne han ikke ha for seg selv. Han måtte bringe det til andre under kallsbevissthetens ansvar.¹⁵⁵

Et kall kan oppleves som noe som blir *fortalt* oss. De som har erfart at de er kalt til tjeneste for Gud, omtaler det ofte som om Gud kommuniserer med dem, selv om en slik kommunikasjon ikke er et uttrykt språk, men mer er en subjektiv måte å forstå og tolke sin egen livssituasjon på. Begrepet *kall* kan forstås i en bred betydning, frem til 1970-tallet var det mer vanlig å benytte ordet i forbindelse med yrkesvalg, eksempelvis var det en normativ oppfatning at sykepleiere, lærere eller leger anså sine livsvalg for et kall. Kallet til misjonstjeneste tilskrives ofte Jesus siste tale til disiplene, oftest omtalt som misjonsbefalingen. Talen er sitert flere steder i Det nye testamentet, men den mest brukte versjonen finner vi i Matt 28:18-20. Misjonsbefalingen anses av flere som en oppgave Jesus tilla disiplene, noe som derfra ble utvidet til hele den verdensvide kirke; Guds budskap slik det er skildret i Bibelen skal gjøres kjent for alle folkeslag. Og i kjent luthersk tradisjon skulle Guds Ord forkynnes på et språk folket forsto.

Solli ytrer selv at hans virke som sameemissær er et produkt av et kall han fikk fra Gud. Som vi leste i Sollis livsskildring, så skriver Solli at han lovet å tjene Gud om han ble helbredet av tuberkulosen, og han holder dermed sitt løfte til Gud. Men er det ikke da mulig å undre seg om Sollis motiv også kan være takknemlighet, og at hans emissærgjerning er en gjenytelse for at Gud berget livet hans. Er det mulig å spore en dissonans mellom det Solli selv påstår (kall) og andre mer fordekte motiver (gjenytelse)?

¹⁵⁵ Thu, 1978:23

5.3 Fra sameemissær til helbredelsespredikant til hvilehjemetablerer

Det er spor av store livsendringer hos Solli, som søker seg først mot det samiske og senere mot helbredelsesperspektivet. Selv sier Solli at alle hans retningsendringer er noe som Gud veileder han til. Solli blir nok en gang, slik han ser det, påkalt av Gud til å utføre Hans gjerninger i verden. Og han lystrer villig.

Bønn for syke var naturlig integrert i Didrik Sollis virksomhet helt fra begynnelsen. Han opplevde selv en helbredelse som ga ham tro for å be for andre. Her var det ingen sensasjonspreget virksomhet. Helbredelse ved bønn var for Didrik en del av evangeliet. Til å begynne med salvet han syke og bad for dem, nølende og bevende. Men vissheten og troen ble sterkere etter som Herren lot undere skje, og gjorde det klart for alle at Didrik Solli hadde fått helbredelsens tjeneste fra Gud.¹⁵⁶

I kjølvannet av denne opplevelsen, ser det ut som om Solli forflytter fokus fra emissærgjeringen til å i større grad la mennesker møte Gud gjennom helbredelser han selv er med på å gjennomføre. Ordet som Solli bruker hyppigst for å skildre dette, er at han blir *ledet* til å la Gud helbrede gjennom hans hender, og at han, Herrens tjener, hadde mottatt Guds nådegave slik at han kunne vitne om og bidra til helbredelse hos andre troende.

Gjennom livet fikk Solli gjentatte ganger oppleve at mennesker ble helbredet gjennom hans hender, hvor han enn kom møtte han mennesker som ønsket hjelp og forbønn:

Didrik var overveldet. At Herren skulle gjøre et sånt mirakel like for øynene hans, gjorde ham ydmyk. Mange opplevelser lik denne ga Didrik tro og visshet om den tjenesten Herren hadde gitt ham.¹⁵⁷

I likhet med Solli var også Snåsamannen kjent for sitt kristne livssyn og sine helbredende evner. Solli og Snåsamannen har også det til felles at de ikke tok betalt for sine tjenester. Da det ble kjent at Solli skulle etablere hvilehjem og at han skulle fortsette sin tjeneste som fritt-reisende predikant, sendte folk fra hele landet gaver og donasjoner for å støtte ham, samt at det på møter og forsamlinger ble samlet inn kollekt til støtte for hans gjerning. Snåsamannen tok heller ikke betalt for sin tjeneste, og henviste ofte til Bibelen som støtte for sitt syn; «Gi som gave det dere fikk som gave».¹⁵⁸ Noe som står i kontrast til Jan Hanvolds og Svein-

¹⁵⁶ Thu, 1978:81

¹⁵⁷ Thu, 1978:81

¹⁵⁸ Matt 10:8b

Magne Pedersens helbredelsesvirksomhet, hvor de aktivt markedsfører sine helbredende evner som en salgsvare.

I et kristent perspektiv har helbredelse ved bønn vært et kjent fenomen siden Jesu tid. Vi kan lese hos Matteus:

«Herre», sa han, «tjenestegutten min ligger lam hjemme og har store smerter.» Jesus sa: «Jeg skal komme og helbrede ham.»¹⁵⁹

I en kirkelig kontekst skjer forbønnen for syke og trengende som en felles handling i gudstjenesten, mens det i frikirkelig sammenheng har vært tradisjon for å holde egne helbredelsesmøter. Her samles det ofte inn kollekt eller arrangørene anmoder om pengegaver som gjenytelse. For Solli kom helbredelsen direkte fra Gud, selv om dette for første gang gikk gjennom onkelens bønn og salving. Dette er en helbredelsesform Solli selv skulle gjennomføre i sitt virke, og er årsaken til at han etter hvert som årene løp, la mer vekt på helbredelse enn misjon.

Selv om Solli nok en gang skulle endre retning, fra helbredelsespredikant til å etablere et hvilehjem, så er det viktig å presisere at han fortsatte med helbredelsesgjerningene og ambulerte mellom de ulike rollene, uten at det er vanntette skott mellom disse, livet ut. At Solli ønsket å grunnlegge et møtested for trengende, kan trolig ses i sammenheng med hans grunnleggende ønske om å bidra til å gjøre noe for mennesker som sliter i sin hverdag. Også her ledet Gud ham til gjerningen;

Alle disse menneskene som kom til ham (Didrik), syke som ønsket å bli bedt for, de som trengte sjelesorg, de som kom for å møte Jesus Kristus, satte Didrik på den tanke at han skulle bygge et hvilehjem. (...) Men han kunne ikke slippe tanken, om igjen og om igjen kom dette for ham, og om natten talte Herren til ham: «Bygg Herren et hus». Slik modnet vissheten og troen hos ham. Hvilehjemmet skulle være et Herrens hus.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Matt 8:6-7

¹⁶⁰ Thu, 1978:86

6 Konklusjon

Historien om Didrik T. Solli har sitt utspring fra hans yngre år. Vi leser om en ung mann hvis oppvekstvilkår var fattigslige, men som får muligheten til å bli emissær og drive oppsøkende forkynnervirksomhet blant samene. Dette var i en tid hvor emissærer kanskje ikke var de best mottatte i den samiske befolkningen. Vi har også lest om en mann som tidlig fikk evner til helbredelser, og deretter brukte denne gaven fra Gud for å hjelpe mennesker med sykdom og plager. Solli er overbevist om at det er Gud som griper inn i alle hans gjerninger; først som bondesønn som ble kallet til Gud, dernest ved at han fikk helbredelsens kraft ved at Gud helbredet gjennom ham, og sist hans diakonale gjerninger hvor han utførte sitt virke ved hjelp av Gud selv.

Oppgavens problemstilling var;

Hvem var Didrik Trulssen Solli? En ydmyk Herrens tjener eller en selvsentrert helbredelsespredikant?

Tekstmaterialet og levende kilder tegner et sammensatt bilde av Solli. På den ene siden var han en ydmyk Herrens tjener, en som ofret mye for å hjelpe andre. En Herrens tjener er en som virker på vegne av Gud, og dermed representerer Solli ikke seg selv, men Gud når han utfører sine gjerninger. Eksempelvis så tok Solli seg ikke betalt for helbredelser, da dette var Guds verk. På den andre siden så er det ikke utelukkende et ydmykt bilde som tegnes av Solli. Når han fremhever seg selv og sin godhet, når han selvisk reiser verden rundt på bekostning av sin familie, og når han selvsikkert postulerer at hans gjerning og kall er fra Gud, så sitter man igjen med et inntrykk av at det er «hvem som ser» som avgjør hvem Didrik T. Solli var.

Dernest hadde oppgaven to underliggende forskningsspørsmål;

Hvilke teologiske tilnærminger anvendte Didrik Trulssen Solli for å vinne innpass i den samisktalende befolkningen, sett i lys av samtidens kontekst?

Hvordan utviklet Didrik Trulssen Solli sitt teologiske engasjement gjennom livet, fra fattig bondesønn, via emissær og helbredelsespredikant til hvilehjemetablerer?

For å svare på den første, så må den ses fra et emisk og et etisk perspektiv. Det emiske representert av Solli selv, Erling Thu og noen informanter, som mener engasjementet til Solli var i kraft av å være en ydmyk Herrens tjener, som derigjennom fikk innpass i det samiske

miljøet. For Solli innebar dette å møte samene med respekt, ærbødighet og omsorg, noe som i stor grad sammenfaller med et etisk perspektiv, slik som hos Arvid Hanssen, som fremhever Sollis ydmykhet og folkelige tilnærming til den samiske befolkningen. Dette indikerer at Sollis tilnærming i rollen som emissær stod i delvis kontrast til øvrige emissærer, og mens hans likemenn i større grad fokuserte på forkynnelse og undervisning, så vektla Solli det diakonale.

Den andre problemstillingen orienteres rundt Sollis utvikling med tanke på teologisk engasjement. Vi har sett at Sollis virke har endret seg gjennom tre epoker; fra bondesønn til emissær, fra emissær til helbredelsespredikant og sist til hvilehjemetablerer. Epokene avgjøres av hvilke oppgaver Solli i hovedsak konsentreres av; misjonering, helbredelse og diakonalt arbeid. Alle disse endringene hos Solli begrunnes entydig; Solli var ledet til disse gjerningene av Gud, og Gud alene.

Som en siste avslutning gis ordet til Solli selv;

Du tror kanskje at min interesse for samene var blitt borte ettersom jeg hadde sluttet i Finnemisjonen og tatt bopel så langt sør i Troms som i Rossfjordstraumen? Å nei, jeg var fortsatt levede opptatt av dette makeløse folkeferd. Jeg besøkte Nord-Troms og Finnmark så ofte jeg kunne, reiste med slede eller pulk på vidda om vinteren og fulgte postføreren i hans elvebåt om sommeren. Jeg holdt møter, ba med de syke, og ga gjerne en håndsrekning i arbeidet der det trengtes, for dette var mitt kall: Å hjelpe. Borte - som på Lunden hjemme i Rossfjordstraumen var det bare denne gjerning som ga meg følelsen av å være på rett vei.¹⁶¹

¹⁶¹ Hanssen, 1974:88

7 Referanser

- Alnes, Jan Harald. (2022, 9. desember). *Hermeneutikk i Store norske leksikon*. Hentdato: 11. november 2022 fra: <https://snl.no/hermeneutikk>.
- Andersen, Svanhild. (2003). «Samisk tilhørighet i kyst- og fjordområder». I Bjørn Bjerkli og Per Selle: *Samer, makt og demokrati. Sametinget og den nye samiske offentligheten*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Barton, John. (1996). *Reading the Old Testament. Method in Biblical Study*. London: Dartmon, Longman and Todd Ltd.
- Beck, Sigrid Norrøne. (2020, 6. mai). 20/00873 – *Mail fra Det kongelige slott*. Det Kongelige Slott, Kabinettsekretariatet.
- Dahl, Hans Fredrik. (1986). Den historiske biografi II Symposium. *Nytt Norsk Tidsskrift nr. 2*, ss. 62-66.
- Dalen, Monica. (2011). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Datatilsynet. (2019, 16. juli). Anonymisering av personopplysninger. Hentet fra <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/virksomhetenes-plikter/informasjonsikkerhet-internkontroll/hvordan-anonymisere-personopplysninger/>.
- Datatilsynet. (u.å.). *Om Datatilsynet*. Hentet 24.11.2022 fra <https://www.datatilsynet.no/om-datatilsynet/>.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2021, 16. desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag og humaniora*. Hentet 12.10.2022 fra <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>.
- Det Norske Lutherske Indremisjonsselskap. (1922-1934). *Elevprotokoller Høst 1924 – Vår 1925*. Normisjonens arkiver.
- Fangen, Katrine. (2017). *Deltagende observasjon 2. utgave*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fangen, Katrine. (2022, 6. september). *Kvalitativ metode*. Hentet 26.09.2022 fra De nasjonale forskningsetiske komiteene: <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/metoder/kvalitativ-metode/>.
- Figari, Helene, Olve Krange og Susanne Nordbakke (2019). *Bruk og tilrettelegging av urban natur. En kunnskapssyntese. NINA Rapport 1684, Norsk institutt for naturforskning*.
- Forsidebilde; (Foto: Fotograf Jønsson, Hareid). (Årstall ukjent). Didrik T. Solli Rossfjordstraumen. Hentet 07.05.2020 fra <https://gibud.no/auction/APViewItem.asp?ID=1998443>
- Fossåsskaret, Erik. (1987). Emissæren og bygda. I N. T. (Red.), *Bedehuskulturen Bedehus og bygdeliv i Ryfylke* (ss. 69-92). Stavanger: Dreyer bok.

- Gilje, Nils. (2019). *Hermeneutikk som metode En historisk introduksjon*. Oslo: Samlaget.
- Gunleifsen, Elin. (2006). Den kvalitative forskningssamtale som metode i talemålsforskning. *Målbrytning* 8, ss. 117-131.
- Hanssen, Arvid. (1974). *Glimt fra en lang arbeidsdag. Om Didrik T. Sollis liv og virke*. Narvik: Hvaring Grafiske.
- Hoem, Edvard. (2017). *Mors og fars historie - lydbok*. Lydbokforlaget.
- Hyld, Inge. (2006). *Emissæren - en reisende i trosartikler*. Oslo: Luther Forlag.
- Jensen, Dag. (2002). Noen trekk i den historiske biografiens landskap. *Historisk tidsskrift vol. 81 nr. 2:3*, ss. 273-295.
- Johnsen, Tore. (2007). *Jordens barn, solens barn, vindens barn: kristen tro i et samisk landskap*. Oslo: Verbum.
- Kraft, Siv Ellen & Richard J. Natvig (Red.) (2006). *Metode i religionsvitenskap*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Kjeldstadli, Knut. (2013). *Fortida er ikke hva den engang var*. (2. utgave. 7. opplag). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kristiansen, Roald. (2017). *Samisk religion og læstadianisme*. 3. opplag. Bergen: Fagbokforlaget.
- Leivestad, Ragnar. (2019, 21. januar). «Bibelvitenskap». *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/bibelvitenskap>.
- Lye, Jorunn. (1999). Samemisjonens utvikling 1888-1925. (Hovedfagsoppgave). Institutt for historie, det samfunnsvitenskapelige fakultetet, Universitetet i Tromsø .
- Lægred, Sissel & Torgeir Skorgen. (Red.) (2014). *Hermeneutisk lesebok*. Oslo: Scandinavian Academic Press.
- Mardal, Magnus A. (2017, 25. april). *Gerhard Schøning* i *Store norske leksikon*. Hentet 22.11.2022 fra https://snl.no/Gerhard_Schøning.
- Maurseth, Per. (1983). Opp alle jordens biografer! : politisk biografi, en ny bølge ved fem av dem. *Kontrast: tidsskrift for politikk, kultur, kritikk* 19:2, ss. 50-56.
- Naob.no. Det norske akademis ordbok. (u.å.). *emissær*. Hentdato 16.11.2022 fra URL: <https://naob.no/ordbok/emissær>.
- Norsk senter for forskningsdata. (u.d.). Hentet fra <https://app.xtramile.no/training/7407c4c7-3351-4e5c-b2cf-a4e14c308b65/4a218b38-6775-4d17-9f01-16ce2497d1cd>.
- Rasmussen, Tharald. (2020, 08 25). *I Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/dissenter>.
- Seland, Bjørg & Olaf Agedal. (2008). *Vekkelsesvind: den norske vekkingskristendomen*. Oslo: Det Norske Samlaget.

- Solli, Didrik T. (14.05.1925). Brev til pastor Horneman. Privatarkiv nr. 69, N.F. Jrn.nr. 258/25. Norges Samemisjon. *I Statsarkivet i Tromsø*.
- Solli, Didrik T. (1926-1935). *Dagbok*. 01.01.1926 - 28.08.1935, etter dato. I privat eie.
- Solli, Didrik T. (1960, 2. februar). *Lenvik-museum.no*. Hentet fra https://lenvik-museum.no/meny5/Hendelser/Theodor_Trulssen_faar_kongens_fortjenestemedalje_SB_02021960.pdf.
- Solli, Didrik T. (1991). *Livet i sorg og glede*. Kristiansand: Bladet Brevet .
- Solli, Johanne-Marie. (2004). *Utflytta Rossfjording – Johanne-Marie Solli*. Rossfjordposten. Hentet 18.11.2022 fra <http://www.rossfjordbygda.no/RP-PDF/2004/RP-01-2004.pdf>.
- Solli, Didrik. (u.å.) *Flyttsamer*. (Film). Fotograf Egil Ebersson. Hentet 18.11.2022 fra <https://www.youtube.com/watch?v=FwMqXIZo8Sw>.
- Steen, Adolf. (1963). *Finnemisjonen 75 år: 1888 - 28. februar 1963*. Trondheim: Norges Finnemisjonsselskap.
- Svennevik, Jan. (2022). *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/kontekst> (sist oppdatert 5.8.2022).
- Svensson, Jan & Anna-Malin Karlsson. (2012). Inledning: text, textforskning og textteori . *Språk och stil NF 22:1 Tidsskrift för svensk språkforskning*, ss. 5-30.
- Thu, Erling. (1978). *Didrik T. Solli Såmann i spenningens land*. Oslo: Ansgar Forlag.
- Tjelle, Kristin Fjelde. (2017). Misjon som kvinnesak. *Trådene i samfunnsveien. Hva har reformasjonen betydd for Norge?*, ss. 141-159.
- Tjora, Aksel. (2022, 2. januar). *Erving Goffmann i Store norske leksikon*. Hentet 19.11.2022 fra https://snl.no/Erving_Goffman.
- Try, Hans. (1985). *Assosiasjonsånd og foreningsvekst i Norge*. Øvre Ervik: Alvheim & Eide Akademisk Forlag.
- Visjon Norge. (2021). Programmet *Studio direkte*. Sendedato 20. januar 2021. Hentedato 15.11.2022 fra URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1086743741749387>.
- Willumsen, Liv Helene. (2022, 2. februar). *Anders Paulsen i Store norske leksikon*. Hentet 22.11.2022 fra https://snl.no/Anders_Paulsen.
- Zimmermann, Heinrich & Dag Mysen, o. a. (1974). *Nytestamentlig metodelære: en fremstilling av den historisk-kritiske metode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aagedal, Olaf. (2003). *Bedehusfolket: Ein studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980- og 1990-talet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

8 Bildeliste

Forsidebilde: Fotograf Jønsson, Hareid. U.å. Didrik T. Solli Rossfjordstraumen. (Fotografi). Hentet 07.05.2020 fra <https://gibud.no/auction/APViewItem.asp?ID=1998443>

Bilde 1: Hvilehjemmet Lunden. (2022). (Fotografi). Eget fotografi.

Bilde 2: Lenvik Museum. (ca 1907). *Didrik nede til høyre sammen med søsknene*. 13-2168. (Fotografi). Hentet 26.10.2022 <https://www.lenvik-museum.no/>.

Bilde 3: Lenvik Museum. (u.å.). *Didrik T, Solli døper ved Vasshaug bedehus*. 09-4214. (Fotografi). Hentet 26.10.2022 <https://www.lenvik-museum.no/>.

Bilde 4: Lenvik Museum. (u.å.). *Didrik T. Solli*. 13-5009. (Fotografi). Hentet 26.10.2022 <https://www.lenvik-museum.no/>.

Bilde 5: Lenvik Museum. (u.å.). *Jørgine og Didrik Solli*. 13-4916. (Fotografi). Hentet 26.10.2022 <https://www.lenvik-museum.no/>.

